

Veronika Paulsen

Ungdom i risiko

Relasjonsarbeid og medvirkning i barnevernet

Evaluering av Sommerprosjektet i Trondheim kommune

NTNU SAMFUNNSFORSKNING
Avdeling for mangfold og inkludering

Forord

Denne rapporten sammenfatter resultatene fra forskningsprosjektet "Sommerprosjektets arbeid med ungdom i risiko". Prosjektet har vært gjennomført av NTNU Samfunnsforskning etter initiativ fra ansatte og leder i Sommerprosjektet i Trondheim kommune. Sommerprosjektet har siden 2005 jobbet med rundt 100 ungdommer med utfordringer innenfor rus, kriminalitet og vold, og vi har gjennom forskningsprosjektet studert suksessfaktorer og utfordringer. Målet med prosjektet har vært å evaluere sommerprosjektets arbeid og finne ut hva som kan være virksomme møter og metoder i arbeidet med denne gruppa, slik at dette kan bringes med videre i Uteseksjonens arbeid med ungdom. Vi har også et ønske om å løfte frem ungdommenes egne historier og har i forskningsprosjektet hatt stort fokus på ungdommenes egne erfaringer, hvordan de har opplevd møtet med barneverntjenesten og Sommerprosjektet og hva som har vært nyttig og virksomt for *dem*. Rapporten bygger på intervjuer med 25 ungdommer som har hatt Sommerprosjektet som tiltak gjennom barnevernet og seks ansatte i Sommerprosjektet. Det er også gjennomført samtaleliknende intervjuer med en mor og representanter fra politi, Barnevernvakta og Barne- og familietjenesten forvaltning i to bydeler i Trondheim. Det er i tillegg gjennomført deltakende observasjon en kveld/ natt.

Prosjektet har vært gjennomført i perioden oktober 2013 til oktober 2014. Veronika Paulsen har vært prosjektleder, gjennomført datainnsamlingen, gjort analysearbeidet og skrevet rapporten. Berit Berg har vært diskusjonspartner, faglig veileder og kvalitetssikrer, og også bidratt med innspill i rapportskrivningen.

Vi ønsker å takke alle som gjennom prosjektet har delt sine erfaringer, innspill, vurderinger, tanker og historier. Vi ønsker også å takke Sissel Eidhammer, som har deltatt i noen av gruppeintervjuene og gjennomført noen av de individuelle intervjuene med ungdommene. En spesiell takk går til de ansatte i Sommerprosjektet for deres ønske om å bidra til endring og forbedring innenfor tiltaksarbeidet i barnevernet, og ikke minst for at dere gjennom prosjektet har vist engasjement, stilt opp på intervju og rekruttert informanter. Vi er utrolig imponert over deres engasjement! Den største takken går likevel til alle ungdommene som har stilt opp og gitt oss innblikk i sine unike historier og livserfaringer. Tusen takk!

Trondheim, oktober 2014

Veronika Paulsen og Berit Berg

Innholdsfortegnelse

INNHALDSFORTEGNELSE.....	5
1. INNLEDNING.....	7
1.1 Metode og gjennomføring.....	7
1.2 Analyse.....	12
1.3 Avgrensninger og presiseringer	12
1.4 Rapportens oppbygning.....	12
2. BESKRIVELSE AV SOMMERPROSJEKTET OG UNGDOMMENE.....	15
2.1 Oppstart og organisering	15
2.2 Ideologi	16
2.3 Metodisk tilnærming i Sommerprosjektet	18
2.4 Ungdommene i Sommerprosjektet.....	21
2.4.1 Utfordringer i oppveksten	22
3. ERFARINGER FRA SOMMERPROSJEKTET	27
3.1 Kontaktetablering	27
3.2 Oppsøkende arbeid og tilstedeværelse	28
3.2.1 Tilgjengelighet	30
3.3 Aktiviteter og kompensering	31
3.3.1 Gjengen	32
3.3.2 Oppfølging i hverdagen	34
3.3.3 Kompensering	35
3.4 Samtaler og "Egon-terapi"	36
4. OVERORDNEDE SUKSESSFAKTORER.....	39
4.1 Medvirkning og myndiggjøring	39
4.2 Ha tro på ungdommen og mulighet for endring.....	42
4.3 Relasjonsarbeid og tillit	45
4.4 Ansattes engasjement og personlighet.....	49

4.5 Samarbeid med andre instanser	52
5. UTVIKLINGSPOTENSIAL.....	55
5.1 Avslutning av tiltaket og ettervern	55
5.2 Endringer i ungdomsgruppa og behov for endringer i tiltaket?.....	59
5.3 Samarbeid	62
6. OPPSUMMERING OG VEIEN VIDERE.....	65
REFERANSER	67

1. Innledning

Sommerprosjektet ble startet i 2005, og var en del av tiltakskjeden i barne- og familietjenesten i Trondheim kommune frem til 1. januar 2014. Tiltak fra Sommerprosjektet vedtas av Barne- og familietjenesten forvaltning (BFT forvaltning) gjennom enkeltvedtak etter Lov om barneverntjenester § 4-4, som regulerer *hjelpetiltak for barn og barnefamilier*. Navnet Sommerprosjektet gir assosiasjoner til et prosjekt som omhandler sommer-/ferieaktiviteter, men er i realiteten et barneverntiltak som jobber målrettet opp mot en stor gruppe "ungdom i risiko" gjennom hele året.

Målgruppen for prosjektet har vært ungdom i alderen 12-18 år, som har tilhørighet til et miljø preget av asosial atferd. Sommerprosjektet startet i utgangspunktet som et gruppetiltak, som innebar at ungdommene hadde tilhørighet til en gruppe som hadde, eller var i ferd med å utvikle, en asosial atferd. Disse gruppene var i stor grad preget av rus, vold og/eller kriminell atferd.

Selv om Sommerprosjektet formelt sett er avsluttet som barneverntiltak er det viktig å evaluere hva som har vært virkningsfulle elementer i tiltaket, sett fra både ungdommer, ansatte og samarbeidspartnere, slik at denne kunnskapen kan bringes med videre i arbeidet med denne målgruppa. De ansatte i Sommerprosjektet har nå blitt en del av Uteseksjonen i Trondheim. Det har derfor vært et mål at evalueringen skal bidra med kunnskap om hva som kan være virksomme møter og metoder i arbeidet med denne gruppa, slik at dette kan bringes med videre i Uteseksjonens arbeid.

Spørsmålene vi har ønsket svar på i denne evalueringen har vært: Hvordan oppleves og erfares Sommerprosjektet av ungdommer, ansatte og samarbeidspartnere? Hva har ungdommene opplevd som virkningsfulle møter og metoder? Og hva er suksessfaktorene, utfordringene og forbedringspotensialet i Sommerprosjektet? Det har også vært et gjennomgående fokus på brukermedvirkning/deltakelse i intervjuene med ungdommene. I tillegg har evalueringen hatt som mål å systematisere noen av Sommerprosjektets mål, tilnærminger og metoder¹.

1.1 Metode og gjennomføring

Datainnsamlingen² i prosjektet er basert på en kombinasjon av kvalitative dybdeintervju med ungdommer, fokusgruppeintervju med ungdommer, gruppeintervju med ansatte og samtaleliknende intervjuer med ansatte i hjelpeapparatet. Den samlede informantgruppen består av 25 ungdommer, seks ansatte i Sommerprosjektet, fire ansatte i andre deler av hjelpeapparatet (politi, Barnevernvakta og Barne- og familietjenesten forvaltning) og en mor. Blant ungdommene var det 15 gutter og 10

¹ Dette gjøres i hovedsak i kapittel 2.

² Data fra prosjektet vil også benyttes i Veronika Paulsens doktorgradsavhandling.

jenter. I tillegg til dette har det vært gjennomført observasjon og dokumentgjennomgang. Metodene videreutvikler og utfyller hverandre noe som kan bidra til rikere og mer detaljert kunnskap om fenomenene som studeres (Risjord, Dunbar og Moloney 2002). Gjennom bruk av ulike metoder, en såkalt metode-triangulering (Mason 2005, Grønmo 2004) har evalueringen satt fokus på både de overordnede utfordringene og effektene av tiltaket og vi har fått frem de konkrete historiene, opplevelsene og eksemplene fra både ungdommer, ansatte og samarbeidende instanser.

Fokusgruppeintervju med ungdommer

Det ble gjennomført 3 fokusgruppeintervju med til sammen 15 ungdommer i alderen 17-26 år, som alle har hatt tiltak gjennom Sommerprosjektet. De aller fleste har hatt vedtak om oppfølging fra Sommerprosjektet, mens noen få hadde "bare blitt med" som ungdommene selv beskrev det (altså ungdommer uten vedtak fra BFT forvaltning). I fokusgruppeintervjuene var det fokus på Sommerprosjektet som *tiltak* og mindre fokus på ungdommenes egne historier. Med dette som utgangspunkt ble det lagt opp til at ungdommene skulle snakke om tiltaket generelt, men veldig mange fortalte likevel også om egne opplevelser, utfordringer og oppvekst. Varigheten på fokusgruppeintervjuene var mellom én til to og en halv time.

Horrocks (i King og Horrocks 2010) påpeker viktigheten av å sikre konfidensialitet hvis man ønsker å stimulere til gode diskusjoner og refleksjoner i en fokusgruppe. Dette ble gjort gjennom både skriftlig og muntlig informasjon, i tillegg til at alle ungdommene signerte taushetserklæring. Forskernes taushetsplikt ble tydeliggjort i starten av intervjuet og alle var informert om reglene rundt anonymitet og konfidensialitet.

Målet med fokusgruppeintervjuene var å legge til rette for at ungdommene kunne reflektere sammen rundt sine erfaringer. Fokusgruppeintervjuer er en nyttig metode når man vil utforske hva folk tenker, hvordan de tenker og hvorfor de tenker som de gjør, uten å presse dem til å ta en avgjørelse eller komme til enighet (Liamputtong 2011). Denne måten å organisere et intervju på kan for noen ungdommer oppleves mindre "pressende" da de ikke er nødt til å svare på spørsmål, men kan lene seg litt på andre og vente til de ønsker å si noe. Dette var noe flere av ungdommene selv uttrykte. Også Lloyd-Evans (2006) påpeker at fokusgruppediskusjoner kan virke myndiggjørende i den forstand at deltakerne finner styrke i antallet (de andre deltakerne) og at de føler at de har en slags kontroll over prosessen.

Forskerens rolle i en fokusgruppe er å legge til rette for interaksjonen mellom medlemmene heller enn å styre diskusjonen (King og Horrocks 2010). Dette betyr at intervjuet i stor grad blir styrt av ungdommene selv og deres refleksjoner og meninger. Ungdommene ble i starten av intervjuet informert om hvilke tema vi var opptatt av og hva som var målet med evalueringen og intervjuet, men utenom dette var det i stor grad de som styrte samtalen. De få gangene forskeren kom inn med spørsmål/kommentarer

var det stort sett for å styre diskusjonen slik at alle kom til orde, og i noen tilfeller når diskusjonen stoppet litt opp. Ungdommene selv bidro sterkt til å holde samtalen i gang ved at de reflekterte rundt spørsmål og temaer, ga uttrykk for egne erfaringer og meninger, og stilte spørsmål til hverandre når det var noe de lurte på. Dette var både konkrete spørsmål som "når var du med i sommerprosjektet?", "gjorde dere også det samme?" og mer utdypende spørsmål rundt hva de andre ungdommene mente med det de sa.

Kvalitative dybdeintervju med ungdommer

I tillegg til fokusgruppeintervjuene ble det gjennomført individuelle kvalitative dybdeintervju med 10 ungdommer i alderen 18-24 år. Dybdeintervju er en nyttig metode når man ønsker å innhente kunnskap om fenomener og sammenhenger man ikke kan observere direkte (Patton 1990, Kvale 2001, Mason 2005), som tanker, erfaringer og opplevelser.

Det viktigste i denne evalueringen har vært nettopp å få frem ungdommens stemmer, tanker, erfaringer og opplevelser. Stadig flere, fra ulike fag og miljø, påpeker viktigheten av å forstå barn og problemstillinger som handler om barn ut fra et barneperspektiv (se for eksempel Alanen 1992, Andenæs 1996, Haugen 2007 for norske forhold, og Corsaro 1997; Morrow 1996 for internasjonale studier). Forskningen referert til ovenfor viser at barns perspektiver ofte gir viktige bidrag til å forstå både helheten og nyansene i bestemte problemområder, og videre at barn fremstår som kompetente bidragsytere til forståelsen av komplekse fenomener. Tidligere studier med barn som informanter viser at barn er svært positive til å dele sine erfaringer og at de bidrar med andre perspektiver enn foreldre og andre voksne (Haugen 2007 og 2008). Dette erfarte vi også gjennom evalueringen, da flere av ungdommene ga uttrykk for at det å være med på intervju var både nyttig og spennende. Flere sa også at de syntes det var viktig å dele sine erfaringer, og at de håpet deres historie og opplevelser kunne bidra til å belyse Sommerprosjektets arbeid. De håpte også at deres innspill kunne føre til endringer i barnevernets arbeid generelt.

I de individuelle intervjuene var det mulig å gå mer i dybden på de ulike temaene. I disse intervjuene var det fokus på både erfaringer fra Sommerprosjektet, ungdommens livshistorie og deres personlige erfaringer, delvis inspirert av narrative metoder. På norsk brukes vanligvis ikke ordet narrativ i dagligtale, men det oversettes ofte til *fortalt historie* eller *historie* (Kavli 2006). I akademisk sammenheng brukes både betegnelsene *fortellerteori* og *narratologi* som antyder at det fortalte, eller narrative, kan analyseres eller forklares innenfor en bestemt teoretisk ramme (Malterud 2003). Ved bruk av narrativer som metode tar man utgangspunkt i individets beskrivelse av egne erfaringer og opplevelser (Creswell 2007), i denne sammenheng spesielt knyttet til Sommerprosjektets arbeid, men også barnevernet og hjelpeapparatet mer generelt. Narrativer handler om å *ta vare på det levde livet* (Berg 2010), noe som blant annet kan gjøres ved bruk av *livshistorier*. Gjennom fokus på ungdommens livshistorie fikk vi mer

informasjon om hva som har fungert bra, hva som ikke har fungert og hva de har opplevd som nyttige "treffpunkter" og metoder i møte med barnevern og hjelpeapparat gjennom oppveksten.

Etiske vurderinger

Vi har foretatt de forskningsetiske overveielserne i samarbeid med Norsk Samfunnsvitenskapelig Datatjeneste (NSD). Vi har sikret at ungdommene er informert om prosjektets mål og hensikt, at de vet at deltakelse er frivillig og at de har rett til å trekke seg dersom de ønsker det. Alle ungdommene har også signert samtykkeskjema. Informert samtykke til frivillig deltakelse i undersøkelsen har blitt innhentet i tråd med forskningsetiske retningslinjer for samfunnsvitenskap (Forskningsetiske komiteer 2006) og med retningslinjer for inklusjon av barn i samfunnsvitenskapelig forskning (Backe-Hansen 2009). Ungdommene som har deltatt i gruppeintervju har også signert taushetserklæring før intervjuet. Ungdommene i fokusgruppeintervjuene har blitt informert om at det likevel ikke er noen garanti for at de andre ungdommene ikke videreformidler det de har fått vite i løpet av intervjuet, og at det derfor er viktig å tenke gjennom hva de sier under intervjuet.

Barn og unge er en gruppe der særskilte sårbarhetsbetraktninger er relevante, og selv om ungdommene vi har intervjuet er unge voksne eller nesten voksne har vi vurdert at det er relevant å ta noen særlige sårbarhetsbetraktninger før intervjuene. Mange av ungdommene har hatt en veldig vanskelig barndom og ungdomstid, noen har levd med omsorgssvikt, og andre igjen har/har hatt utfordringer knyttet til rus, kriminalitet og/eller vold. Dette har gjort at de ansatte i Sommerprosjektet ved rekruttering av informanter har tenkt nøye gjennom hvem som kan være aktuelle for å være med på intervjuer, både i gruppe og individuelt.

Det er en tommelfingerregel i all forskning som involverer sårbare grupper at man bare skal bruke disse som informanter når den kunnskapen man søker ikke kan finnes andre steder (Kvale 2001). I dette prosjektet har nettopp det å få frem ungdommenes egen stemme vært ett av hovedfokusene, og det har derfor vært nødvendig å intervju ungdommene. Vi har vært veldig bevisst på at et intervju hvor man skal snakke om oppveksten sin kan vekke noen reaksjoner hos ungdommene i etterkant, og det har derfor vært avklart med Sommerprosjektet at alle som ønsker å snakke med dem kan ta kontakt. I tillegg har alle ungdommene fått kontaktinformasjon til en av forskerne for eventuell kontakt etterpå.

Gruppeintervju med ansatte og hjelpeapparat

Det har gjennom forskningsprosjektet vært hyppig kontakt mellom ansatte i Sommerprosjektet og forsker, noe som har bidratt til å gi forskeren innsikt i blant annet målsettinger, arbeidsmetoder, "internkultur", organisering og endringer. og så videre. Denne informasjonen gjorde det mulig å stille konkrete spørsmål i intervjuene, og var viktig som bakgrunnsinformasjon for å forstå det ungdommene og hjelpeapparatet

snakket om under intervjuene. En åpen dialog mellom forskergruppa og leder og ansatte i Sommerprosjektet bidro også til at det var lett å ta kontakt for oppklarings spørsmål dersom det var noe som var uklart eller vanskelig å forstå.

I tillegg til den mer "uformelle" kontakten ble det gjennomført gruppeintervju med alle de seks ansatte i Sommerprosjektet³. Gjennom intervjuet fikk vi utdypende beskrivelser av prosjektet, målgruppe, organisering, endringer, metoder og så videre. Vi fikk også mulighet til å gå mer i dybden på suksessfaktorer i prosjektet, og hva som oppleves å være utfordringer. Det var også fokus på mer overordnede faglige spørsmål som eksempelvis; hva skal til for å lykkes med tiltak, hva er godt barnevernfaglig arbeid, hva innebærer god brukermedvirkning/deltakelse. Gruppeintervjuet åpnet også for gode faglige diskusjoner rundt endringer i både tiltaket og arbeidet med ungdom i barnevernet generelt. På denne måten ble gruppeintervjuet også et faglig diskusjonsforum for de ansatte, hvor de både så tilbake på historikken til Sommerprosjektet og fremover på veien videre.

Intervju med hjelpeapparat og støttespillere

Videre ble det gjennomført samtaleliknende kvalitative intervjuer med noen av de relevante samarbeidspartnerne. Hovedfokuset i disse intervjuene var på samarbeidet med Sommerprosjektet og å identifisere suksessfaktorer og utfordringer i prosjektets arbeid. Informantene i denne delen av studien var representanter fra politiet, Barnevernvakta og to ansatte i BFT forvaltning. Det var ikke planlagt å intervju foreldre som en del av evalueringen av Sommerprosjektet, men ei mor ønsket gjerne å dele sine synspunkter og erfaringer fra kontakten med prosjektet og denne informasjonen er tatt med.

Observasjon

Som en del av prosjektet ble det også gjennomført deltakende observasjon sammen med Sommerprosjektet natt til 1. mai. Bakgrunnen for dette var at det i løpet av intervjuene kom tydelig frem at tilstedeværelse på slike "merkedager" var viktig for ungdommene, og natt til 1. mai var nevnt spesielt. Vi deltok først på koordineringsmøtet som ble ledet av Sommerprosjektet, hvor målet var å koordinere innstasen denne kvelden/ natten. Tilstede på dette møtet var representanter fra rådmannens fagstab, BFT i fire bydeler, Securitas, Uteseksjonen, Kirkens Bymisjon, Natteravnene, MP, Barnevernvakta, MC-ravnan, Helse- og overdoseteamet og politiet. Observasjonen ga oss mulighet til å se hvordan de ulike instansene i hjelpeapparatet og de frivillige samarbeidet, vi fikk møte noen av ungdommene og vi fikk mulighet til å observere relasjonen mellom de ansatte i Sommerprosjektet og ungdommene. Data fra observasjonen vil ikke bli direkte gjengitt, men brukes som bakgrunnsinformasjon og som bekreftelse/kontrast til annen informasjon som fremkom i evalueringen.

³ Dette var de som var ansatt i Sommerprosjektet ved prosjektslutt 1. januar 2014.

1.2 Analyse

Det er tatt opptak av alle intervjuer med unntak av ett intervju med en samarbeidspartner. Alle intervjuer er transkribert og gjennomgått gjentatte ganger i analysearbeidet, og har bidratt til å utkrystallisere relevante temaer, suksessfaktorer og utfordringer. Som i brukerevalueringen av barnevernet i Trondheim (Haugen, Paulsen og Berg 2012 s. 20 og 21) er intervjuene med ungdommene i hovedsak analysert etter to komplementære prinsipper: "within-case"-tilnærming og "cross-case"-tilnærming (Miles og Huberman 1994, s. 174).

Det ble foretatt en foreløpig systematisering av hovedtema fra de ulike historiene og notert ned hva som gikk igjen hos forskjellige informanter, eller foretatt det Kvale (2001: 190) omtaler som meningskondensering hvor *hovedbetydningen av det som er sagt omformuleres i få ord*. Ved «cross case»-analysen ble de ulike intervjuene og de kategoriene som kom frem gjennom den åpne og aksiale kodingen sett i sammenheng. Ved å se hele datamaterialet i sammenheng ble det identifisert noen kjerne kategorier og suksessfaktorer og utfordringer som var gjennomgående i det samlede kvalitative materialet med ungdommene.

1.3 Avgrensninger og presiseringer

Ungdommene som er intervjuet er mellom 17-26 år. Selv om mange av dem er voksne vil de i rapporten bli omtalt som "ungdommene". Dette er noe for enkelhets skyld, men også fordi dette er en beskrivelse som de gjennom intervjuene uttrykker å kjenne seg igjen i, blant annet ved at de omtaler seg selv som "ungdom". I tillegg er Sommerprosjektet nettopp et tiltak for ungdom, og innsamlede data har derfor ungdomstid som utgangspunkt.

Rapporten er en evaluering av Sommerprosjektets arbeid, hvor hovedfokus har vært å få frem ungdommenes erfaringer og tanker. Dette bygger på en tanke om at det er de som selv har mottatt tiltaket og vært en del av prosjektet som best kan fortelle hva som har vært viktige og nyttige møter og metoder for akkurat *dem*. Hovedfokus er derfor å bringe fram deres stemmer og erfaringer.

1.4 Rapportens oppbygning

Etter innledningen følger i kapittel to en beskrivelse av Sommerprosjektets oppstart, historikk og organisering, i tillegg til metoder og virkemidler. Vi går også nærmere inn på hvilke ungdommer som har vært med i Sommerprosjektet og gir en kort beskrivelse av deres oppvekst og utfordringer. Kapittel tre er et empirikapittel hvor vi ser nærmere på de ulike "møtepunktene" mellom ungdommene og Sommerprosjektet, både når det gjelder kontaktetablering, oppsøkende arbeid og tilstedeværelse, aktiviteter og kompensering og samtaler og Egon-terapi. I kapittel fire går vi over til å se på de mer

overordnede suksessfaktorene som kobles til blant annet medvirkning og myndiggjøring, det å ha tro på ungdommen, relasjonsarbeid og tillit, samarbeid og engasjement og personlighet hos de ansatte. I kapittel fem går vi over til å se på utfordringer og utviklingspotensial, før vi i kapittel seks oppsummerer evalueringen og ser på veien videre.

2. Beskrivelse av Sommerprosjektet og ungdommene

Dette kapitlet gir en beskrivelse av Sommerprosjektets oppstart og organisering, ideologi og metodiske tilnærming, som bygger på foreliggende dokumenter og intervjuer med ansatte i Sommerprosjektet. Som vist til tidligere i rapporten er Sommerprosjektets målgruppe ungdom i alderen 12- 23 år med tilhørighet i et miljø preget av asosial atferd. Vi skal se nærmere på hvor mange Sommerprosjektet har hatt kontakt med, om de har lyktes med å nå målgruppen de ønsket å nå, hvilke utfordringer disse ungdommene har hatt i oppveksten og deres tidligere relasjon til hjelpeapparatet.

2.1 Oppstart og organisering

Sommerprosjektet ble startet i 2005. Bakgrunnen var at det på et møte i Trygghetsforum⁴ ble ytret stor bekymring for tre navngitte ungdommer som hadde en negativ utvikling i form av asosial atferd med blant annet vold og kriminalitet. Det ble ytret bekymringer fra både barnevern, skole og politi, og det ble øvd stort påtrykk på at *noe måtte gjøres*. Den store bekymringen og mangel på gode tiltak for å møte disse utfordringene, førte til opprettelsen av Sommerprosjektet kun 11 dager etter politiets henvendelse til Trygghetsforum. Hovedmålsettingen var å *forhindre ny kriminalitet og negativ kontakt med politiet*⁵.

Den metodiske tilnærmingen var den gang: 1) kontaktetablering via positive aktiviteter, 2) "tett på" og hyppig kontakt med ungdommene og 3) tilgjengelighet og mulighet for døgntkontinuerlig telefonkontakt. Prosjektet skulle i utgangspunktet vare i seks uker sommeren 2005, derav navnet "Sommerprosjektet". Ved oppstarten av prosjektet var det to ansatte, men etter opprettelsen så man at dette var et tiltak det var behov for også overfor andre ungdommer, og tiltaket ble videreført. Sommerprosjektet har gjennomgått store endringer gjennom de årene det har eksistert, både i bemanning, ansvars- og arbeidsoppgaver, metoder og målgruppe. Prosjektet har mottatt jevnlig veiledning gjennom hele tiltaksperioden, noe leder for prosjektet mener har vært nødvendig og viktig for å klare å holde fokus på hva som er viktige elementer i arbeidet.

Selv om det har vært store endringer i tiltaket har den overordnede målsettingen om å forhindre ny kriminalitet og negativ kontakt med politiet stått fast gjennom hele perioden som Sommerprosjektet har eksistert. I tillegg settes det individuelle mål i samarbeid med ungdommen, som nedfelles i en handlingsplan for ungdommen. Målene i

⁴ Trygghetsforum (forløper til dagens politiråd) var et forum bestående av ordfører, politimester og repr. fra rådmannen som hadde som mål å samarbeide med aktuelle instanser, for å få enn tryggere by.

⁵ Se underveissrapport fra Sommerprosjektet (2007). *Tilbakeblikk på veien videre*.

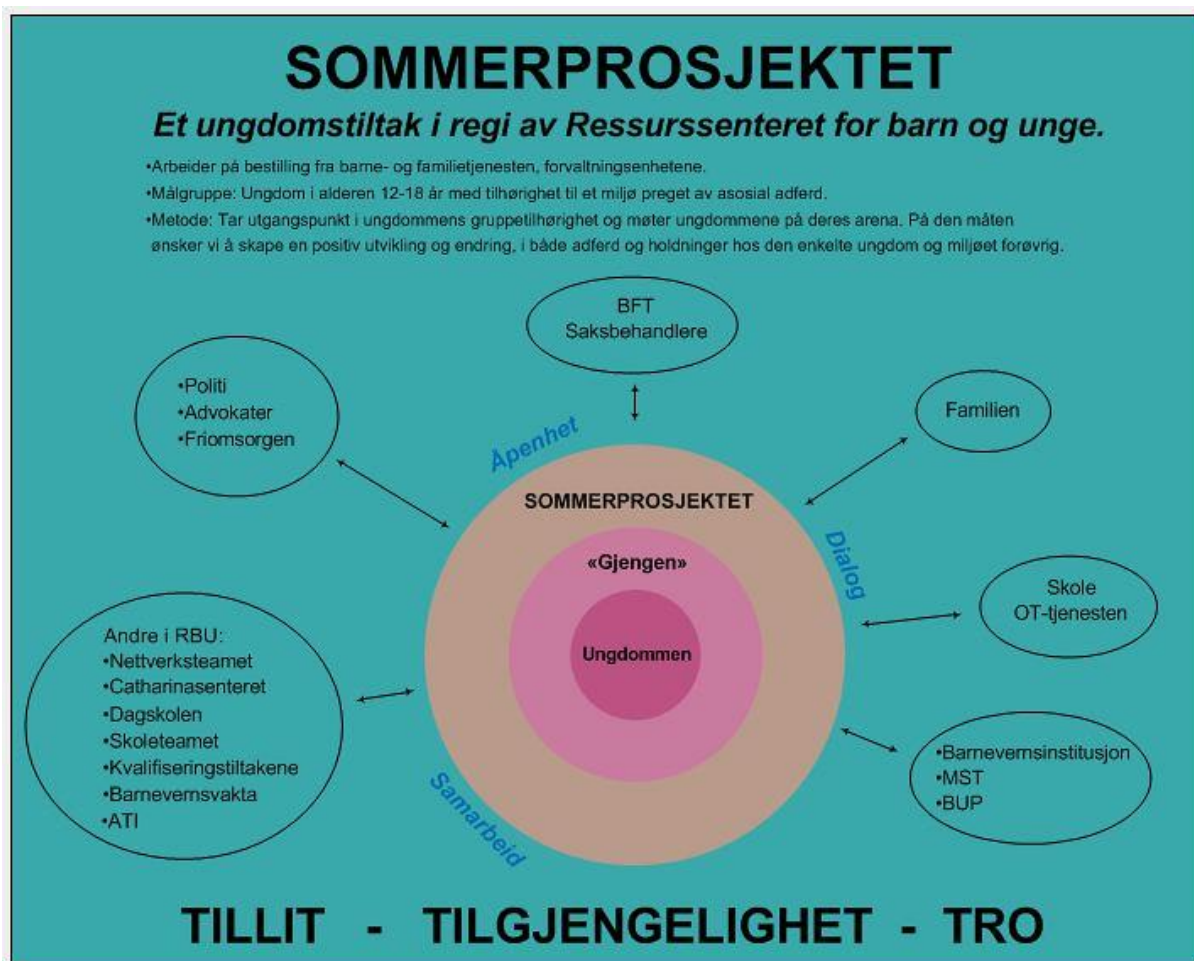
handlingsplanen er konkrete og handler om dagligdagse forhold som dagtilbud, bosted og fritidsaktiviteter.

2.2 Ideologi

Sommerprosjektet er en del av tiltakskjeden i Barne- og familietjenesten i Trondheim, og er et hjelpetiltak etter Lov om barneverntjenester (barnevernloven) § 4-4. Det har gjennom hele prosjektperioden vært en viktig forutsetning at dette er et frivillig tiltak, og at ungdommene selv må ønske bistand fra Sommerprosjektet. Ved oppstartsamtalen med ungdom og foreldre skriver ungdommen under på samtykkeerklæring hvor ungdommen gir samtykke til at det innhentes og utveksles informasjon og opplysninger med samarbeidspartnere. Det presiseres av de ansatte at informasjon kun innhentes eller utveksles dersom det anses å være til ungdommens beste.

Målgruppa er ungdom mellom 12-23 år⁶ med tilhørighet til et miljø preget av asosial atferd. Prosjektet ble i utgangspunktet uttalt å være et gruppetiltak, noe som innebar at ungdommene hadde tilhørighet til en gruppe som enten hadde eller var i ferd med å utvikle en asosial atferd. Gruppene var i ulike grad preget av vold, rus og kriminalitet. De ansatte forteller at det på dette punktet har skjedd relativt store endringer siden i oppstarten ved at de nå jobber mer individuelt enn de gjorde tidligere, noe vi skal komme tilbake til senere. Sommerprosjektet har en tydelig definert ideologi i sitt arbeid, og de har systematisert målgruppe, metoder, ideologi, grunnpilarer og fokusområder gjennom følgende modell:

⁶ Figur 1 viser at målgruppa er alderen 12- 18 år, men dette ble i løpet av prosjektperioden endret.

Figur 1

Av modellen ser vi at Sommerprosjektet først og fremst har ungdommen i fokus, noe de også beskriver i intervjuene. De har også fokus på "gjengen" som vi var inne på, men i mindre grad nå enn på et tidligere stadium i prosjektet. Vi ser at ringen "Sommerprosjektet" rammer inn både "ungdommen" og "gjengen", noe som illustrerer nettopp det Sommerprosjektet ønsker å gjøre: å være en trygg ramme rundt ungdommen og å være en støtte for dem i deres relasjon til andre personer og instanser. Det er et gjennomgående fokus på ungdommens relasjoner til andre, både samarbeidspartnere, familie, skole, venner og andre, og figuren illustrerer viktigheten av samarbeidet med andre instanser. Ordene "samarbeid", "åpenhet" og "dialog" viser til viktige prinsipper i Sommerprosjektets kontakt med ungdommene, familiene og hjelpeapparatet for øvrig.

Videre ser vi Sommerprosjektets ideologi som bygger på de tre grunnpilarene tro, tilgjengelighet og tillit. *Tro* handler om å ha tro på ungdommens historier og deres vilje og evne til endring, og bygger på en grunntanke om at ungdommene er eksperter på eget liv. *Tilgjengelighet* handler om tilstedeværelse i ungdommenes liv, at de skal kjenne ungdommens arenaer og nettverk og at ungdommene skal få tak i noen når de trenger det. Sommerprosjektet har som mål at de skal stille opp på kort varsel og er tilgjengelig

på telefon hele døgnet. Den tredje grunnpilaren er *tillit*. Sommerprosjektet er opptatt av at mange av ungdommene de jobber med har opplevd at voksne ikke har vært til å stole på, både foreldre og hjelpeapparatet. Sommerprosjektet har derfor et sterkt fokus på å holde det de lover og å stille opp for ungdommene når de har behov for det. Et annet viktig prinsipp i Sommerprosjektet er at de ikke har noen ekskluderingskriterier, som illustrert i følgende sitat fra en av de ansatte: *vi skal stå der enten det ryker eller fyker. Vi er her og vi står støtt*. Flere forteller at ungdommene har blitt sendt fra tiltak til tiltak og opplevd å ikke passe inn i noen av tiltakene, og Sommerprosjektet ønsker å være en kontrast til dette.

Sommerprosjektet startet som nevnt med et mål om en endring av negativ atferd hos de tre første involverte ungdommene. Økning i antall ungdommer, endring i utfordringer hos de unge og økte forventninger til måling, rapportering og tilbakemeldinger (til både forvaltning og ledelse) har gjort at prosjektet har fått en mer strukturert arbeidsform og et mer differensiert tilbud enn det hadde tidligere. De ansatte beskriver selv at Sommerprosjektet er en kombinasjon av et endringstiltak og et kompenserende tiltak. Kompenserende tiltak viser til tiltak som nettopp kompenserer og avhjelper familiens og barnets omsorgssituasjon. Mange har foreldre som ikke strekker til, og ofte fyller de ansatte deler av en rolle som vanligvis ville ligget til foreldrene, eksempelvis å være med på avhør, på møter på skolen og så videre. Ofte handler dette om foreldre som selv har store utfordringer knyttet til rus, psykiatri eller andre utfordringer, eller det kan skyldes et fastlåst mønster og manglende kommunikasjon i familien. Endringstiltak (også kalt strukturerte eller kurerende tiltak) skaper mer varige endringer i familien gjennom å øke foreldreferdigheter, utvikle samspill, bygge opp foreldrenes kompetanse, ansvarliggjøre de involverte og aktivere nettverk rundt barnet (Prop. 106 L. 2012-2013). Endringsarbeidet i Sommerprosjektet ligger i samarbeidet med hjemmet og samarbeidspartnere og det å skape en endring i både hjemmesituasjonen og relasjonen til nettverket, og også i å skape endring i ungdommens atferd knyttet til blant annet rus og kriminalitet.

2.3 Metodisk tilnærming i Sommerprosjektet

En sammensatt og mangfoldig gruppe både når det gjelder utfordringer og behov gjør at Sommerprosjektets tilnæringsmåter er mange og varierte. De ulike metodene og tilnæringsmåtene støtter opp om hverandre og gir flere innfallsvinkler og mulige løsninger. For å beskrive hovedpunktene i Sommerprosjektets metodiske tilnærming har vi valgt å kategorisere denne i følgende seks punkter: 1) relasjonsbygging, 2) gruppetenkning, 3) nettverksjobbing og samarbeid, 4) narrativ tenkning og LØFT, 5) aktiviteter og miljøterapi og 6) medvirkning og myndiggjøring. Disse seks tilnærmingene utgjør samlet grunnlaget for den tilnærmingen og tilpasningen som Sommerprosjektet har opp mot hver enkelt ungdom.

Relasjonsbygging

Relasjonsbygging og fokuset på å bygge gode relasjoner til ungdommene ser ut til å være den aller viktigste metodiske tilnærmingen i prosjektet. De ansatte uttrykker tydelig at de forsøker å bygge en tett relasjon til ungdommene og at relasjonsbyggingen kan ses på som den første byggesteinen i arbeidet. De jobber med å skape en tett relasjon gjennom å være tilstede for dem, vise dem respekt og bygge gjensidig tillit. De beskriver at de gir mye av seg selv i kontakten med ungdommene og at de ikke har "den typiske distansen som andre deler av barnevernet snakker om". De beskriver at de vil vise ungdommene at de bryr seg om dem, og at ved å gi ungdommene et lite innblikk i sin verden kan sørge for at de ikke bare er "nok en hjelper". Dette er elementer som også Hilde Marie Thrana (2008, 2013, 2014) påpeker som viktige i sin forskning på medvirkning og kjærlighet i barnevernet.

Gruppetenkning

De aller fleste av ungdommene som har vært i kontakt med Sommerprosjektet har mottatt hjelp fra andre deler av hjelpeapparatet og barnevernet tidligere. Dette har veldig ofte vært tiltak som har vært individuelle og hvor de har blitt tatt bort fra vennenettverket sitt for å være med på aktiviteter, samtaler, behandling eller liknende. Sommerprosjektets tanke har imidlertid vært at gjengen gir ungdommen en følelse av trygghet, forutsigbarhet og tilhørighet, som de vanskelig kan få i et annet sosialt system. Et viktig utgangspunkt har vært at "vi må akseptere at gjengen er viktigere enn både oss og familien". De ansatte beskriver at ungdommene søker sammen med likesinnede fordi de får eller søker noe de føler at de mangler, og for ungdommene selv anses gjengen å være både hensiktsmessig og nødvendig. Med bakgrunn i dette ser Sommerprosjektet det som viktig å bli kjent med gjengen, ta tak i de positive egenskapene som ligger der og bruke dette som verktøy i arbeidet med ungdommene. I tillegg kan de ved å jobbe med hele grupper nå flere ungdommer samtidig, da flere ofte er i samme gjeng. Gruppetenkning og jobbing opp mot "gjengen" henger tett sammen med nettverksjobbingen forøvrig.

Nettverksjobbing og samarbeid

Sommerprosjektet har i en tidlig fase sagt at de bygger en del av sitt arbeid på Urie Bronfenbrenners nettverksteori, som Bronfenbrenner har kalt en sosialøkologisk utviklingsmodell (Bronfenbrenner 1979). Bronfenbrenners modell består av fire systemer: mikrosystemet (hjem, skole, kameratgruppe osv), mesosystemet (bånd og samspill mellom ulike miljø og arenaer den unge ferdes på/i), eksosystemet (andre miljøer og institusjoner i lokalmiljøet som personen sjelden eller aldri besøker, men hvor det skjer ting av betydning for vedkommendes liv og utvikling) og makrosystemet

(mer overordnet system: politikk, tradisjoner, sosial organisering osv) (Fyrand 1994). Modellen går i korte trekk ut på at mennesker og miljø gjensidig påvirker hverandre, og at alle nivåer/systemene påvirkes av hverandre.

Dette betyr at samspillet mellom nivåene vil påvirke ungdommens atferd og valg. Ved å styrke relasjoner og nettverk i ett system og gi positive erfaringer og mestring, kan dette bidra positivt i andre systemer. Med dette som bakgrunn er Sommerprosjektet opptatt av å jobbe med nettverk og å bidra til å styrke ungdommenes relasjoner til sitt nettverk; både familie, venner, skole, hjelpeapparat osv. Sommerprosjektet ønsker å kjenne ungdommenes nettverk, og de anser at det er relevant å ha oversikt og å være tilstede på de ulike arenaer som ungdommene beveger seg på, både i sentrum, i vennegjengen, i familien, på skole/jobb og i annen kontakt med hjelpeapparatet. Dette gjør at Sommerprosjektet er ute på steder og arrangementer hvor ungdommene er og at de har tett samarbeid og kontakt med både foreldre/familie, jevnaldrende og hjelpeapparatet, eksempelvis gjennom hjemmebesøk, møter med skole og aktiviteter sammen med ungdommene. I forlengelsen av dette er de også opptatt av at de skal bidra til at andre skal få et mer positivt syn på ungdommene, noe som også er forankret i arbeidet med narrativer og LØFT.

Narrativ tenkning og LØFT

Sommerprosjektet beskriver at mange av ungdommene de kommer i kontakt med bærer på vonde historier og opplevelser. I flere tilfeller ser de at opplevelsene er med på å forme deres identitet og selvoppfatning. Gjennom fokus på narrativer og LØFT (løsningsfokusert tilnærming) ønsker Sommerprosjektet å bidra til å finne positive elementer i ungdommens historie og liv, som kan forsterkes. Den grunnleggende forståelsen i narrativ teori er at vi alle forstår oss selv og omverdenen vår gjennom å fortelle våre historier (Øverlien 2012). Gjennom våre narrativer gir vi et bilde av hvem vi er, og narrativet har slik en identitetsskapende funksjon. Sommerprosjektet jobber med narrativer gjennom å fokusere på de positive elementene i ungdommenes liv og ønsker gjennom dette å påvirke ungdommenes identitet i positiv retning. Dette er elementer som er hentet fra narrativ terapi (White 2007). I Sommerprosjektet kombineres fokuset på narrativer med elementer fra LØFT.

LØFT er en praktisk anvendbar metode der ansvaret for endringsprosessene primært ligger på deltakere, i dette tilfellet ungdommen. Grunntanken er fokus på løsninger fremfor problemer hos den enkelte. Metoden er ressursfokusert ved at man fokuserer på situasjoner som oppleves positive og der deltakerne lykkes med sine mål og handlinger. Søkelyset rettes mot deltakernes sterke sider, ressurser og evner fremfor mangler og svakheter (Molden og Elvegård 2010). Ansatte i Sommerprosjektet beskriver i tråd med dette at de er aktivt på leting etter å skape nye historier og opplevelser sammen med

ungdommene, og at de søker å gi ungdommene mestringsfølelse. De beskriver at de skal se forbi atferden deres og finne ressursene, og de skal bidra til at både ungdommene selv og ungdommenes nettverk og hjelpeapparatet ser ressursene.

Aktiviteter og miljøterapi

Sommerprosjektet har mye fokus på aktiviteter og beskriver at det miljøterapeutiske perspektivet i deres arbeid kommer frem gjennom aktivitetene med ungdommene. I sin underveisrapport beskriver de miljøterapi som en realitets- og aktivitetsbetont behandlingsmetode, som består i at kvalifiserte miljøterapeuter bevisst utnytter de terapeutiske mulighetene som ligger i miljøaktivitetene. Aktivitetene som Sommerprosjektet og ungdommene gjør sammen bidrar til å gi ansatte og ungdommer et felles referansegrunnlag, som igjen er med på å styrke relasjonen. I tillegg gir aktivitetene ungdommene gode opplevelser, noe som åpner for en positiv dialog. Ansatte beskriver også at de ofte opplever at en morsom og hyggelig aktivitet åpner for samtaler rundt temaer som ungdommene synes er vanskelige.

Medvirkning og myndiggjøring

Medvirkning og myndiggjøring er også viktige metodiske tilnærminger i Sommerprosjektets arbeid. Det har etter hvert vokst frem større bevissthet om viktigheten av brukermedvirkning, og at medvirkningsprosesser kan være med på å sikre en positiv utvikling for ulike grupper i samfunnet (Kvelling 2010). De ansatte har et bevisst forhold til at ungdommene selv har ansvar for eget liv og at de skal være aktivt deltakende i beslutninger som omhandler deres liv. En viktig erkjennelse er at "vi som miljøterapeuter kan ha all verdens gode tanker og planer for ungdommene, men ofte deler de ikke vårt syn på hva som er viktig for dem". Med dette som bakteppe er de ansatte opptatt av å jobbe ut fra ungdommens utgangspunkt og forståelse. De prøver å gi råd, reflektere sammen med ungdommene og være gode rollemodeller, men beskriver at det til slutt er ungdommen selv som må ta et valg.

2.4 Ungdommene i Sommerprosjektet

Ansatte i Sommerprosjektet har i forbindelse med evalueringen gjort en kartlegging av ungdommene de har hatt kontakt med. De har da gått inn i sakene til alle ungdommene de har jobbet med og med utgangspunkt i bestillingene fra BFT forvaltning laget en oversikt over profilen på ungdomsgruppa. Kartleggingen viser at Sommerprosjektet/SAMUR UNG⁷ har hatt oppfølging av 98 ungdommer som har hatt

⁷ SAMUR UNG var et tiltak som var en del av et samarbeidsprosjekt mellom tidligere Ungdomsenheten og Stavne arbeid og kompetanse KF. SAMUR står for Samhandlingstiltak unge rusmiddelavhengige mellom,

vedtak etter Lov om barneverntjenester § 4-4 og § 1-3, andre ledd. I tillegg til dette har de hatt kontakt med rundt 50 andre ungdommer i samme miljø/omgangskrets uten at de har hatt vedtak fra barneverntjenesten. Denne kontakten har i hovedsak vært råd og veiledning, men mange av dem har også deltatt på aktiviteter og samtaler sammen med Sommerprosjektet.

Når det gjelder de 98 ungdommene som har hatt vedtak er 75 av ungdommene etnisk norske, ni er tokulturelle⁸ og 14 har annen etnisitet enn norsk. Det har vært stor overvekt av gutter i Sommerprosjektet (76 gutter) og noe mindre omfang av jenter (22 jenter). De aller fleste ungdommene, 61 personer, bor kun sammen med mor, 23 bor sammen med både mor og far, 11 bor sammen med far og tre bor sammen med "andre". 53 av ungdommene har bodd på institusjon før eller underveis i kontakten med Sommerprosjektet. I tillegg har i overkant av 50 av ungdommene hatt kontakt med Barne- og ungdomspsykiatrisk poliklinikk (BUPP) i form av samtaler eller utredning.

I og med at Sommerprosjektet jobber opp mot ungdommer "med tilhørighet i et miljø preget av asosial atferd", har Sommerprosjektet hatt stort fokus på kriminalitet, rus og vold. Kartleggingen viser at 95 av ungdommene har hatt utfordringer knyttet til kriminalitet, i form av enten anmeldelse, dom eller kontakt med oppfølgingsteamet. 89 av ungdommene har misbrukt illegale rusmidler, åtte har "brukt alkohol på en slik måte at det har hatt negative konsekvenser for livskvaliteten hos ungdommen", mens det hos tre av ungdommene er ingen indikasjoner på bruk av rus. 96 av de 98 ungdommene har vært vitne til vold, utsatt for vold eller selv utøvd vold, og en stor andel av ungdommene har erfart alle disse tre.

Kartleggingen viser tydelig at Sommerprosjektet har nådd den målgruppen de ønsket å nå da prosjektet ble startet. Dette ser vi også gjennom intervjuene, hvor ungdommene forteller om utfordringer knyttet til rusproblemer, kriminalitet og vold.

2.4.1 Utfordringer i oppveksten

Gjennom kartleggingen og intervjuene tegnes et bilde av ei ungdomsgruppe med svært sammensatte utfordringer og store behov. Ungdommene beskriver ei ungdomstid preget av mye rus, mye vold og til dels mye kriminalitet. De fleste av ungdommene

og hadde ungdom mellom 16 og 23 år som målgruppe. SAMUR skulle lette overgangen fra barnevernet til voksentjenestene, og sikre et bedre og tettere samarbeid. SAMUR UNG ble drevet av Sommerprosjektet, og hadde de ungdommene som var under 18 år eller de som hadde vedtak om ettervern etter Lov om barneverntjenester. Innholdet var stort sett likt det som ble tilbudt i Sommerprosjektet, men hadde mer fokus på rus, ulike former for behandling og bygget mye av arbeidet rundt WRAP AROUND-metoden (nettverksmøter m.m.).

⁸ Betegnelsen tokulturelle henviser her til ungdommer som har en forelder som er etnisk norsk og en forelder med annen etnisk bakgrunn.

beskriver også en dårlig relasjon til hjelpeapparatet. Noen fordi de har prøvd å si fra, men ikke fått hjelp, men mer typisk at de føler at noen burde ha tatt tak i problemene tidligere. Mange av ungdommene beskriver å ha hatt en vanskelig oppvekst, noe flere av ungdommene mener har vært noe av grunnen til problemene i ungdomstiden. Følgende historie kan illustrere noen av utfordringene som ungdommene i målgruppa snakker om⁹:

Første gang så var jeg vel innblanda i barnevernet i andreklasse allerede. Ja. Slitt mye oppgjennom. Har ikke hatt noe grunn egentlig, jeg har bare hatt det vanskelig. Ikke lært mange ting vanlige barn lærer da, i oppdragelsen (...) Og det var sånn, kom i førsteklasse og takla ikke så mange og ja... Så jeg ble litt på utsida. Jeg tenker det starter egentlig allerede der. At jeg ikke helt lærte meg den sosialiseringa (...)

Mobbinga ble så ille egentlig at jeg fant ut at nei, det her orker jeg ikke mer. Jeg hadde fått sinnsykt mye trusler en dag og det var sånn ti stykker som hadde fulgt etter meg halvveis hjem fra skolen. Så rett og slett fordi jeg var livredd så fant jeg ut at «Nei, nå skal jeg ta igjen». Så jeg tok med en kniv på skolen. Også stod jeg og viste den frem til de jeg var sure på. Og da kom jeg inn på kontoret til inspektøren. Og der fikk jeg prata ut litt. Jeg fikk rett og slett åpna meg og sagt «Jeg har ikke noe kult liv ass. Jeg har lyst til å ta livet av meg sjøl. Hver dag er en kamp. Jeg orker ikke det her mer. Det gir ingen mening». Så da fikk jeg hjelp der. Og hadde det ikke vært for det så hadde jeg nok faktisk tatt livet av meg. Hadde ukentlige samtaler der jeg snakka om hvordan uka gikk og det funka egentlig veldig bra. Ikke at det redda meg, men på en måte så redda det meg allikevel da.

I åttende klasse så begynte jeg å røyke og snuse og sånn. Og det var egentlig en opptur for meg ass. Det er egentlig en av de beste tidene jeg har hatt i livet mitt, den der tida der fra å bli mobba og til å ikke ha noen venner til å plutselig vokse 25 centimeter og være den høyeste på trinnet og... Jeg ble rett og slett bråkmaker da fordi jeg ikke ville bli plaga mer. Og kom inn i det dårlige miljøet og fant på mye faenskap. Selv om det kanskje er dumt og alt det der så hadde jeg det så mye bedre da ass. Men jeg gjorde jo mye dumme ting allerede da. Jeg velger å se på at det var da jeg begynte å ruse meg på en måte. Egentlig i slutten av åttende, for da prøvde jeg alkohol for første gang. Etter første gangen jeg drakk så var jeg avhengig. Ikke på den måten at jeg drakk hver dag, men fokuset mitt var hele tiden på alkohol. For det gikk en god stund fra jeg begynte å ruse meg til at jeg rusa meg hver dag. Men jeg drakk blant annet på skolen og i ukedagene. Hele den sommeren da fra åttende til niende så drakk jeg hver dag fra morgen til kveld. Så det var vel da jeg begynte å være avhengig.

⁹ Historien er noe omskrevet på grunn av anonymitetshensyn.

Etter mye om og men så begynte jeg med annen rus og ja, jeg var vel egentlig ganske på kjøret når jeg ble henta inn på tvang... Kom på politistasjonen der og hadde utslag på seks forskjellige rusmidler, tror jeg. I en alder av 16 år. Så da ble jeg rett og slett bare sendt bort. Det er sånn, på slutten der så ga jeg så faen i om jeg levde eller døde eller hva som skjedde (...) vaska meg ikke, spiste ikke. Tenkte bare på å få tak i rusmidlene egentlig. Så da ble jeg først plassert to måneder på en akuttinstitusjon. Det var mye ass. Bare å bli tatt bort fra rusing hver dag til en plass der du ikke får noe hjelp da. Der du bare skal være en liten periode og bo. Så det er sånn, de to månedene var grusomme egentlig. Skulle absolutt hatt litt mer hjelp eller vært på en vanlig avrusningsplass. Men etterhvert da, så kom jeg inn på noe som heter (navn på institusjon). Og jeg tror jeg trengte å bli sendt så langt bort (...) Så ja, nei det funka veldig bra mens jeg var der og fikk den hjelpa jeg trengte. (Navn på institusjon) var genialt for meg.

Så husker jeg ikke helt hvordan Sommerprosjektet kom inn opp i det her. Men det var i løpet av åttende/niende det og. Jeg husker ikke hvordan de kom inn eller hva som var greia, men jeg husker det var veldig greit da. At jeg en dag i uka, eller en gang hver andre uke kunne dra og finne på kule ting, og jeg fikk ha med meg folk da. For da ble det sånn, ja da kunne jeg endelig gjøre alle de tingene alle andre gjør som jeg aldri hadde råd til. Pluss at ofte så dro jeg alene med han ene jeg hadde, og dro ut og spiste og prata og... Så det var genialt for meg (...) Det hjalp meg veldig der og da. Det gjorde at jeg fikk det bedre og ting ble mer meningsfylt. Men de så at jeg gikk mer og mer på trynet og da fikk de kobla på politiet og barnevernet og ja... Så jeg var jo trygg på de og jeg snakka om det meste med de (...) Og det hjalp meg, selv om jeg hata det der og da. Jeg har absolutt ingenting negativt å si om Sommerprosjektet. Jeg fikk hjelp med det jeg trengte hjelp med. Støtte på det jeg trengte støtte på (...) Det er et genialt tiltak.

(Informant 17, gutt 19 år)

Alle ungdommenes historier er unike, og denne historien omhandler kun *en* ungdom. I andre historier ser vi andre utfordringer, eksempelvis vold i hjemmet og rusproblemer hos foreldre. En av de ansatte i Sommerprosjektet sier at:

Hvis man går i dybden, sånn som vi har gjort med mange av de ungdommene her, og blir kjent med den historikken og det livet veldig mange av dem har levd siden de var født, så tenker jeg at bare det at de puster er bra. Jeg tror ikke det er så mange som hadde tålt alt det som de har tålt.

Hos andre igjen ser vi ungdommer som har hatt en helt "normal" oppvekst, men som likevel havner "på kjøret". Samtidig har historien ovenfor mye til felles med historien til mange av de andre ungdommene: at de kom i kontakt med barnevernet i tidlig alder, at de har hatt utfordringer på skolen både faglig og sosialt, at rusen har vært både en spenning og en "medisin" og at Sommerprosjektet har bidratt positivt i en vanskelig

periode av livet. Sommerprosjektet har i tillegg til å gi aktiviteter, støtte og gode samtaler bidratt til å sette grenser og sende ungdommene videre i systemet når dette har vært nødvendig, som i dette tilfellet hvor ungdommen ble plassert på institusjon.

En stor del av de ungdommene som Sommerprosjektet jobber med kommer fra familier med lav inntekt og generelt dårlig sosioøkonomisk status. Det er imidlertid også en del ungdommer som kommer fra familier som av BFT forvaltning karakteriseres som *ressurssterke foreldre*, og en av de ansatte sa i den forbindelse:

Sommerprosjektet har jobbet med mange ressurssterke foreldre. I (bydel) er det mange ressurssterke foreldre, og det er kanskje her vi møter de sakene hvor det er mest konflikter mellom foreldrene og ungdommene. Der mor er lege og far er advokat og skaper store forventninger i forhold til skole, utdanning, oppførsel og så videre. Det at du ikke går på skolen, det er kanskje det verste du kan gjøre. Dette skaper ofte konflikter og ungdommer som sprenger seg ut. Så dette er en målgruppe som Sommerprosjektet har jobbet mye med fra oss. Ungdommer som har relativt gode omsorgsrammer sånn utenfra sett (Informant i BFT Forvaltning).

Sommerprosjektet jobber altså med en sammensatt gruppe ungdommer både når det gjelder oppvekst, utfordringer, familie og bakgrunn. De aller fleste ungdommene har også hatt en rekke tiltak før de kom i kontakt med prosjektet, både støttekontakt, institusjoner, Multisystemisk terapi (MST)¹⁰ og så videre, uten at disse har ført til noen endring. Flere av ungdommene beskriver at de har hatt *mange tiltak som ikke funka*, og ansatte og hjelpeapparat beskriver at ungdommene har *sprengt seg ut av* tiltak de har vært en del av. Ansatte beskriver at Sommerprosjektet for en del ungdommer har blitt det siste forsøket på tiltak før en eventuell plassering i institusjon. Det beskrives av både ungdommene selv, ansatte og samarbeidspartnere at andre instanser har *gitt opp* ungdommene. En av de ansatte i BFT forvaltning beskrev ungdomsgruppa slik:

Dette var ei gruppe som det var vanskelig å komme i posisjon til. Flere var det jobbet hjelpetiltak med i mange, mange år i forkant. I flere familier var det også stor motstand til samarbeid både hos ungdommene og foreldre, vanskelige

¹⁰ MST er en frivillig familie- og nærmiljøbasert behandling for ungdom, i alderen 12-18 år, som har alvorlige atferdsproblemer. I MST møter terapeuten familien hjemme, på tidspunkter som passer for familien. MST-terapeuten skal bistå foreldrene, men ikke overta deres oppgaver eller ansvar. Behandlingstilbudet skreddersys til den enkelte familie. Hver uke setter foreldrene, ungdommen og terapeuten mål for arbeidet og lager en praktisk plan for hvordan målene skal nås. Målene skal være konkrete slik at familie og terapeut lett kan se om de nås. Arbeidet er intensivt og i visse perioder dreier det seg om flere hjemmebesøk i uka samt møter med skole og støttepersoner i nærmiljøet. Foreldrene har mulighet til å ta kontakt med terapeuten hvis de har behov for det, 24 timer i døgnet, sju dager i uka. Behandlingen varer vanligvis fra tre til fem måneder, men avsluttes tidligere hvis ungdommen har nådd målene som ble satt for arbeidet (atferdssenteret.no).

samarbeidsrelasjoner og stor grad av mistillit til barnevernet fra omsorgspersonene (...) Det var ikke bare en utfordring heller, det var et problem. Her har vi en kjerne ungdommer som utfordrer mange systemer: skole, barnevern, politi. Man hadde ikke tiltak som passet, og det var en gruppe som man tenkte at ikke ville profitere på atferdstiltak i institusjon (Informant i BFT forvaltning)

Altså snakker vi om ei ungdomsgruppe som ikke har "profitert" på andre tiltak, og ifølge de ansatte har disse en tendens til å havne hos Sommerprosjektet. De fleste av ungdommene beskriver at Sommerprosjektet er det eneste tiltaket som har hatt noen effekt, og den eneste plassen de har opplevd å passe inn. Ungdommene har blitt sendt fra tiltak til tiltak, men ikke har passet i noen av dem, før de kom til Sommerprosjektet.

3. Erfaringer fra Sommerprosjektet

Hovedmålet med denne studien har vært å få tak i ungdommenes opplevelser av kontakten med Sommerprosjektet og hjelpen de har fått gjennom tiltaket. I dette kapitlet skal vi gå nærmere inn på ungdommenes erfaringer med de ulike "treffpunktene" i tiltaket: kontaktetablering, oppsøkende arbeid og tilstedeværelse, aktiviteter og kompensering og samtaler og Egon-terapi. Dette kapitlet vil gå nærmere inn på hva ungdommene synes om de ulike "møtene" og hva som oppleves nyttig og ikke. Dette vil også belyses med informasjon fra ansatte i prosjektet og samarbeidspartnere.

3.1 Kontaktetablering

Sommerprosjektet har i utgangspunktet jobbet med ungdom som har hatt vedtak fra BFT forvaltning, men de har også jobbet med en del ungdommer som ikke har hatt vedtak. Dette er ungdommer som de har fanget opp gjennom andre ungdommer de har jobbet med eller som de har observert i bybildet når de har vært ute. Oppstarten av tiltaket kan noen ganger karakteriseres som noe utradisjonell i den forstand at ungdommene ikke alltid har visst at de har et tiltak, når de kom inn i tiltaket og hvorfor de hadde kontakt. Dette har ifølge ungdommene ofte blitt et tema først etter en stund. Flere av ungdommene beskriver at deres første møte med Sommerprosjektet var "tilfeldig" ved at de møtte på dem i sentrum. Noen hadde første gang møtt dem på kontoret hos BFT forvaltning, men de aller fleste beskriver at de bare *plutselig var med*. Flere beskriver også at de hadde fått kjennskap til Sommerprosjektet gjennom venner som var i prosjektet eller som tidligere hadde hatt et tilbud. To av ungdommene fortalte:

Vi visste jo ikke hva de jobbet med eller hvem de var. De kom jo bare bort til oss, også ble vi bare med på det de holdt på med. Vi visste jo ikke hva det var før vi hadde vært i Sommerprosjektet et års tid eller noe sånt (latter). Vi var bare med og fant på ting og fikk gratis mat i starten. Det var jo artige folk også. Men det ble jo mer og mer individuell kontakt etter hvert da. Så... det var jo... folk det gikk an å stole på. Vi snakka mye med de hvis det var noe (Informant 11, gutt 24 år)

Jeg hadde heller ikke hørt om det, men jeg hadde noen kamerater som var i Sommerprosjektet. Men jeg hadde egentlig aldri liksom satt meg noe inn i det, men de visste hvem jeg var før jeg visste hvem de var da. For jeg omgikk jo de som var i Sommerprosjektet, som var noen av mine kamerater. Og da var det en gang jeg møtte på dem når vi var ute og drakk, så var de ute og rusla, så kom jeg i snakk med dem da. Og det var sånn at jeg begynte å ha kontakt med dem (Informant 4, gutt 24 år)

Også ansatte i Sommerprosjektet beskriver at noen av ungdommene nok kan oppleve at de bare "plutselig er der", men at dette er gjennomtenkt. De beskriver at det er viktig at ungdommene selv kan bestemme noe av tempoet i kontakten, og at de gjennom å invitere inn uten å stille krav eller sette seg ned og informere så mye kan starte relasjonen på en annen måte. Det fremkommer i intervjuene med ungdommene at dette er en god strategi. Ungdommene har ofte vært i kontakt med en rekke hjelpeinstanser over lang tid og synes *møter er noe dritt*, men opplever at dette tiltaket blir annerledes fra starten av, som illustrert i følgende sitat:

Men liksom selve barnevernet og måten jeg har blitt behandla på møter og sånn – liksom – det er ikke noe artig – Det har liksom bare vært sånn nedtrykkende hele tida, og ... jeg mener det er feil måte å – hva skal jeg si? ... Prøve å få kontakt med en ungdom da, som er vanskeligstilt (Informant 24, gutt 23 år)

Flere av ungdommene sier at de opplever at Sommerprosjektet *ønsker* å hjelpe dem, og at dette er grunnen til at Sommerprosjektet tar kontakt med dem, som illustrert i følgende sitat:

I og med at jeg var i den vennekretsen som var i sommerprosjektet, så kom jeg i kontakt med dem, jeg var med de når de fant på ting, de begynte å snakke med meg, ble kjent med meg, og så så de at jeg trengte hjelp til noe.. forskjellige ting, noen å prate med eller ett eller annet, så hjalp de meg med det, og det er sånn jeg kom med i sommerprosjektet. Så jeg har aldri blitt dytta på sommerprosjektet på en måte. De har kommet til meg, da. Jeg har aldri bedt de om å komme til meg en gang. Aldri forlanga at de skal ha gjort det, de har gjort det av egen vilje da, for at de har lyst til å hjelpe meg (...) Ja, jeg kan si at masse av det dem har gjort kanskje.. har bidratt til at jeg er der jeg er i dag, da (Informant 5, gutt 21 år)

De ansatte beskriver videre at det i kontaktetableringen er viktig å bidra til at ungdommene har *lyst* til å være sammen med dem, noe de blant annet gjør gjennom å tilby aktiviteter, som vi skal komme tilbake til senere. En viktig del av dette arbeidet er også det å være synlig i ungdomsmiljøet slik at ungdommene vet hvem de er og at de ansatte har kjennskap til hva som rører seg i miljøet.

3.2 Oppsøkende arbeid og tilstedeværelse

Sommerprosjektet har ikke jobbet med tradisjonelt oppsøkende arbeid, men har drevet oppsøkende arbeid opp mot de ungdomsmiljøene hvor det har vært utfordringer knyttet til rus, kriminalitet og vold, og mot ungdommer og "gjenger" som de har jobbet med. Kjennskapet til hvem de burde oppsøke har de fått delvis gjennom samarbeidspartnere, delvis gjennom ungdom de allerede jobber med og delvis gjennom kjennskapet de har

opparbeidet seg til ungdomsmiljøet i byen generelt. Det å være tilstede i ungdomsmiljøet anses som en viktig faktor for å ha forståelse for det som skjer i miljøet, både fra ansatte og ungdommer. Ungdommene opplever at de ansatte har innsikt i hva som skjer og at dette gjør at det er lettere for dem å forstå hva ungdommene snakker om, som illustrert i følgende sitat:

Men de er ute der og ser hva som skjer uansett, så de kan vite og forstå hva du snakker om da, uten at de nødvendigvis har vært ute der og gjort de dumme valgene selv. Men de ser hva som foregår. Saksbehandlerne ser jo ikke hva som foregår ute i gatene (Informant 6, gutt 18 år)

Også de ansatte er opptatt av at det å være i ungdomsmiljøet, observere og fange opp hva det er som skjer er viktig. De beskriver at jevnlig tilstedeværelse gjør at de blir gjenkjent i ungdomsmiljøet i en forholdsvis liten by som Trondheim. Den jevnlige tilstedeværelsen gjør også at det blir lettere for ungdommene å ta kontakt, og en av ungdommene sa i den forbindelse:

De var veldig synlig, i helgene. Det synes jeg var viktig, de kunne være på Festningen¹¹ om det var noen festligheter der, gå rundt å snakke med ungdommene. Det synes jeg var veldig bra da. Det var alltid like trivelig å prate med dem (Informant 21, gutt 22 år)

I tillegg til at oppsøkende arbeid er nyttig for å kjenne ungdomsmiljøet og få kontakt, beskriver flere av ungdommene viktigheten av at de ansatte er der *når det skjer*. De henviser da ofte til natt til 1. og 17. mai og nyttårsaftnen. Flere ungdommer beskriver at ansattes tilstedeværelse gjør at de *tar seg litt sammen* og at det å møte noen voksne som sier noe hyggelig kan bidra til å redusere konflikter. En av ungdommene fortalte følgende, som også er gjenkjennbart i flere av intervjuene:

Du blir kanskje litt mer grounded da hvis du er full og det har vært et heftig vorspiel, og dere har hørt på skikkelig hissig musikk og snakket om slåsskampene da og da, og du er skikkelig gira og du er ute og du svever på en sky. Også møter du på de fra Sommerprosjektet, og da må du plutselig ta deg litt sammen (Informant 3, gutt 22 år)

Noen av ungdommene mente også at det var viktig at det ikke var så synlig at de ansatte var hjelpere og at de så ut som *bare vanlige folk* (altså ikke hadde på seg uniform eller liknende). Dette gjorde at de kunne være der uten at de ble forstyrrende og det var

¹¹ Dette er et parklignende område i Trondheim hvor mange ungdommer samles natt til 1. mai og nyttårsaftnen.

lettere å kunne stå og snakke med dem uten at det ble en masse spørsmål om hvorfor de snakket med dem og hvorfor han/hun kjenner dem.

3.2.1 Tilgjengelighet

Sommerprosjektet har hatt som mål at de skal *være tilgjengelige for ungdommene, uansett når* og ungdommene har hatt mulighet til å ta kontakt uansett tidspunkt på døgnet. Ansatte mener dette blant annet handler om å være en trygg voksen som ungdommene vet at de kan stole på. Det å ha noen tilgjengelig både på arrangementer og per telefon beskrives av ungdommene å være betryggende. Flere beskriver at det å få tak i noen å snakke med akkurat når de trenger det har vært avgjørende i enkelte tilfeller, som illustrert i følgende sitat:

De har stilt opp når man har trengt det (...) Det gjør at det slipper å utvikle seg til noe mer, da. Hvis du kanskje er forbanna eller deprimert eller.. isteden for at du går og knuser ruta på skolen i nabolaget ditt så kommer de, også skjedde ingen ting, da. De snakka med deg, kanskje bare fem minutter, eller en telefon.. sånne ting. At det er ikke sånn "nei, jeg overser telefonen din" eller "nei, jeg gidder ikke prate med deg, jeg er ikke på jobb nå" liksom, eller bare sånn der dritt (Ungdom i gruppeintervju)

Flere beskriver at nettopp det å få tak i noen når de har trengt det har gjort at de har unngått situasjoner som kunne fått store konsekvenser senere i livet, og dette knyttes spesielt til episoder med kriminalitet, vold og/eller rus. En av ungdommene fortalte i den forbindelse:

Hvis jeg skal tenke fem-seks-syv år tilbake i tid (...) den gangen jeg var så jævlig forbanna og var så sint at jeg hadde bare lyst til å utføre blind vold på et uskyldig offer... Hvis jeg ikke hadde kunne ringt da, til Sommerprosjektet og fått snakka med dem og roet meg ned, og jeg hadde gått ut døra ... så vet jeg ikke. Jeg passerte jo en type på vei hjem, og hvis jeg hadde hoppa på han og bare grisebanka han, altså blind vold (...) Hvis jeg hadde blitt tatt for det og jeg hadde blitt tiltalt, og straffa for det i retten, så kunne jeg ikke hatt den jobben jeg har i dag. Da hadde ikke jeg kommet til å gått gjennom den politiattesten, fordi at jeg har vært straffedømt for vold, for blind vold, grov vold. Og hvis jeg ikke kunne hatt den jobben, som for meg er det eneste jeg kan se passer for meg i min situasjon, da hadde jeg jo hatt noen alternativer. Så det er jo bare en sånn liten hendelse som jeg ser nå, som utgjør en kjempestor forskjell. Og hvis jeg aldri hadde hatt kontakt med Sommerprosjektet, så kanskje jeg hadde gjort det der ofte. Kanskje hadde jeg ikke bare ikke kunnet ha fått meg jobb, kanskje jeg bare hadde sittet i fengsel, langtidsdom (...) Så det er i alle fall noe som jeg vet som kan utgjøre en stor forskjell (Ungdom i gruppeintervju)

Mange av ungdommene har i annen kontakt med barnevernet erfart at det er vanskelig å få kontakt med saksbehandlerne, både i krisesituasjoner og ellers. I tillegg til å avverge "krisesituasjoner" mener ungdommene de ansatte *viser at de bryr seg* når de er tilgjengelige. Dette påpekes også av både ansatte og samarbeidspartnere, som mener at det å være tilgjengelig når ungdommen etterspør det både er nyttig for relasjonsbyggingen, tilliten mellom ungdommen og de ansatte og det å vise at man bryr seg.

3.3 Aktiviteter og kompensering

Sommerprosjektet kan i stor grad beskrives som et aktivitetsrettet tiltak, hvor ungdommene tilbys ulike aktiviteter som skal bidra til positive opplevelser og fellesskap, blant annet gokart, bowling, turer og så videre. På mange måter kan en si at det er de aktivitetsrettede tiltakene som er utgangspunktet for det videre arbeidet som skjer i Sommerprosjektet både knyttet til relasjonsarbeid, samtaler og mulig endringsarbeid. Vi ser også dette i form av at en av de metodiske tilnærmingene i prosjektet fra starten av var *kontaktetablering i form av positive aktiviteter*, noe som ifølge både ungdommene og ansatte har god effekt. Ungdommene beskriver at de setter stor pris på aktivitetene, og de sier at dette var noe av grunnen til at de ønsket å være med i Sommerprosjektet i utgangspunktet.

Alle ungdommene som ble intervjuet var veldig opptatt av aktivitetene og at dette hadde vært veldig positivt for dem. De fleste beskriver at aktivitetene i første omgang ga et avbrekk i hverdagen og fra rusen, og flere mente at aktivitetene var med på å forhindre at de gjorde "gale" ting, som illustrert i følgende sitat, som også er gjenkjennbart hos mange av de andre ungdommene: *Da er det greit at de tar oss med på noe. I stedet for at vi gjør faenskap her i byen* (Informant 9, gutt 22 år).

Blant ungdommene er det flere som beskriver at noe av kriminaliteten skjer som følge av behovet for et "kick" eller "adrenalin", og at enkelte aktiviteter kan være en erstatning for dette. En av ungdommene beskrev dette i ett av gruppeintervjuene:

Hvis du drar og knuser en rute eller gjør sånne ting, da, ikke så altfor alvorlige ting, men du gjør litt småkriminelle ting, da det handler litt om adrenalin, ikke sant. Adrenalinrushet, det er spennende, ikke sant. Da kan de for eksempel ta deg med på fjordrafting, da. Fjellklatring, sånne ting. Det er jo adrenalin, men du får det på en annen måte, da. Så knuser ikke du den ruta lenger. Det er ikke alle som knuser ruter som gjør det fordi de er slemme, men de... det er kult, det er spennende, men det er like kult å kanskje klatre i fjellet en plass da. Men hvem skal gi de det, de har jo ikke penger til å dra dit eller de kan ikke bare dra og klatre (...) så har de

Sommerprosjektet som tar deg med på det, sånne ting også hjelper (Ungdom i gruppeintervju)

Jeg hadde søkt spenning i rus, så i stedet for så fikk jeg dykkersertifikatet, så begynte jeg å dykke, og fikk spenningen der i stedet for (Informant 21, gutt 22 år).

Altså mener ungdommene at spennende aktiviteter i noen tilfeller kan bidra til å gi en spenning som de ellers finner i rusen. Ungdommene beskriver også at det var viktig at de selv fikk være med å bestemme aktivitetene når de var sammen med Sommerprosjektet, og at dette motiverte dem til å være med. Altså førte medbestemmelse hos ungdommene til at de ble mer motiverte til å delta. Det å få være sammen med de ansatte som de beskrev som *kule, greie og morsomme* og gjengen, var også viktige motivasjonsfaktorer.

3.3.1 Gjengen

Som vist tidligere har Sommerprosjektet fra starten av hatt et fokus på "gjengen". Dette var mer fremtredende tidligere, når Sommerprosjektet jobbet mer mot grupper av ungdommer, men har blitt redusert noe som en naturlig konsekvens av at ungdommene *ikke lenger kommer til Sommerprosjektet i samla flokk* som en av de ansatte sa. Likevel prøver de å opprettholde et fokus på gjengen og å ha kjennskap til hvem ungdommene holder sammen med, hva de gjør og så videre. Når det legges opp til fellesaktiviteter hvor flere ungdommer deltar handler det om å gi hele vennegjengen felles positive opplevelser, som ikke er knyttet til rus eller kriminalitet. Det beskrives av både ansatte og ungdommer at mye av kontakten de har med vennene og "aktivitetene" de gjør sammen spesielt handler om rus og/eller kriminell aktivitet i ulike former. Det å få *litt andre opplevelser sammen og noe annet å snakke om* ble fremholdt som positivt blant ungdommene. To av ungdommene (informant 1 og 2) på 18 år sa følgende i et av gruppeintervjuene:

1: De hjalp jo oss å finne på litt bedre ting da, enn vi kunne funnet på selv 2: Og at det går an å ha det morsomt uten å ruse seg 1: Ja, det er greit å legge fra seg jointen når du får en tur ass, det er verdt det.

Ansatte i Sommerprosjektet sier at de har vært veldig tydelige på at de ikke vil ta med ungdommene på aktiviteter når de er rusa. Dette var ungdommene som ble intervjuet veldig klar over, og de fortalte at det var nulltoleranse på rus når de skulle være med på aktiviteter med Sommerprosjektet. De fleste overholdt denne grensa, men noen få av ungdommene fortalte at de også hadde rusa seg når de var sammen med prosjektet. Noen av ungdommene mente at de ansatte ikke skjønnte at de var rusa, mens noen mente de så mellom fingrene på det når det ikke var veldig synlig. Det bør understrekes at dette

var unntakene, og at de fleste av ungdommene sa at de holdt seg unna rus når de skulle være med Sommerprosjektet på aktiviteter. Flere av ungdommene beskriver også at gruppeprosessen bidro til at de ikke ville ødelegge for de andre, som illustrert i følgende sitat:

Vi snakka mye om rus ja! Også ville de ikke finne på noe med oss om vi var rusa og sånn, så da gikk det utover hele gjengen. Så hvis ei gruppe på fem stykker skulle dra og bowle eller et aller annet og de så at en var rusa så var det bare å drite i hele greiene (Informant 12, gutt 19 år)

Når ungdommene blir spurt om å reflektere rundt Sommerprosjektets nettverksenkning og fokus på "gjengen" svarer de at de synes dette er positivt. De eldste ungdommene er de som responderer mest på dette, noe som kan gjenspeile det de ansatte forteller om at det var lettere å få til fellesaktiviteter tidligere i prosjektet. To av ungdommene på 24 år sa følgende i et gruppeintervju:

Nei, det er jo en bra ting det. En finner jo på ting med kompisene sine til vanlig også liksom. Så hvis det hadde vært bare 3 stykker som hadde individuelle kontakt så hadde det ikke blitt det samme da, med det sosiale og sånne ting (Informant 11). Det er sikkert for å bygge litt rusfritt nettverk også da. Det er ikke alle kompisene som ruser seg (Informant 10)

Også flere av samarbeidspartnerne mente at gruppetenkningen var positiv. På den ene siden kan det motivere ungdommene til å bli med, det kan skape felles opplevelser uten rus og det skaper positive opplevelser og minner. I tillegg kan det virke forebyggende ved at ungdommer som i utgangspunktet ikke har tiltak, men som er i "faresonen" får et tilbud. På denne måten bidrar også fokuset på "gjengen" til at Sommerprosjektet har et forbyggende aspekt. Dette var spesielt informantene i politiet opptatt av og han sa:

Altså når du jobber opp mot et enkeltindivid som er en ungdom, så har du de her "hengerne". De kommer jo, de er jo med. Skal du da ta med kun ungdommen inn på den her pizzabiten eller skal du ta med vennene også? Som kanskje ikke er så godt kjent, men som også lever i den her gråsonen på akseptabel/ikke akseptabel, kriminell/ikke kriminell atferd. Gjennom det at du prøver å bygge en kontakt eller en relasjon med dem også, som kanskje kan være positive påvirkere på den ungdommen som du egentlig skal jobbe med. Og der synes jeg Sommerprosjektet har vært fantastisk flinke! Til å jobbe med enkeltindivid, men også jobbe med litt mindre grupper som det er naturlig å jobbe med som gruppe (Informant i politiet)

Noen av ungdommene mente også at det å være flere bidro til at det var lettere å ta i mot et tilbud fra Sommerprosjektet. Det var morsommere å være med på aktiviteter og

lettere å få samtalene til å flyte. Ei av jentene som ble intervjuet fortalte at hun hadde hatt støttekontakt tidligere, men at dette ikke fungerte for henne. På spørsmål om hva som gjorde at hun ønsket å være i Sommerprosjektet svarte hun:

Det var jo litt det at (navn på venninne) var med også, tenker jeg. At vi var to, at jeg ikke var alene om det. Da følte jeg ikke at det ble sånn... sånn fokus på meg bare da, ikke sant. Jeg takler ikke helt det jeg, når det ble veldig sånn tett sånn en-til-en-kontakt av det. Jeg klarer ikke det – det blir for personlig, og så trekker jeg meg unna (Ungdom 24, jente 23 år)

Altså kan det å bygge på gjengen og å inkludere flere enn kun den ungdommen som har vedtak ikke bare ha en forebyggende effekt, men også være en motivasjon for ungdommene til å møte opp. Det kan også bidra til at aktivitetene oppleves morsommere og at det blir lettere å snakke om vanskelige ting.

3.3.2 Oppfølging i hverdagen

I tillegg til aktivitetene har Sommerprosjektet jobbet mye med oppfølging av ungdommene i hverdagen. Dette handler om alt fra samarbeid med andre instanser, det å være med ungdommene på avhør, det å kjøre de hjem så de ikke havner på glattcella og det å få de på skole/jobb. Alt dette forteller ungdommene at de har satt utrolig stor pris på og at det har hatt stor betydning for dem. Her finnes det mange eksempler på ulike individuelle løsninger, som synliggjør både behovet for tett oppfølging og stor grad av individuell tilpasning og tilrettelegging. Som et eksempel på hva de gjør fortalte en av ungdommene:

Jeg husker når jeg ikke hadde lappen til scooter, men jeg hadde scooter. Da kom (navn på ansatt) hjem til meg hver morgen med motorsykkelen sin. Så øvelseskjørte jeg med scooter til jobb. Sånne ting. Da kjørte jeg foran da og han kjørte bak. Det var hver eneste dag¹² (Ungdom i gruppeintervju)

En annen av ungdommene fortalte at en av de ansatte hadde kommet hjem til han og vekket han med kaffe på senga en periode. Ungdommen mente dette hadde hatt stor betydning for at han er der han er i dag. Flere av ungdommene stiller seg veldig spørrende til at de ansatte i det hele tatt gadd å gjøre det og sier at *det viser veldig tydelig at de bryr seg*. Også mora som ble intervjuet var veldig tydelig på at "hverdagsoppfølgingen" hadde bidratt til store positive endringer i sønnens liv. Sønnen

¹² Dette sitatet er ikke merket med informantnummer av anonymitetshensyn. Dette kan være en historie som kan være gjenkjennelig for flere, spesielt de ansatte i Sommerprosjektet. Ved å ikke oppgi informantnummer hindres eventuell kobling til andre sitater.

hadde rusproblemer og store vanskeligheter med å komme seg på skolen, noe som førte til at en fra Sommerprosjektet kom hjem til dem for å vekke han. Mora sa:

Det var en veldig vanskelig periode for oss, og vi satte utrolig stor pris på å få hjelp. Samtidig var det rart å slippe noen inn i livet sitt på den måten. Det er jo litt rart å slippe noen så tett innpå familien når man sliter så mye, men vi opplevde at de var så rause! Vi ble møtt med en utrolig raushet og åpenhet. Det var jo veldig rart i begynnelsen å ha en gående rundt her som koka kaffe og vekket sønnen vår, men det var tydeligvis det som skulle til (Mor)

Flere av ungdommene beskriver at denne typen "hverdagslig" oppfølging har vært betydningsfull og ført til at de har kommet seg på jobb/skole. Det har også hatt en annen dimensjon, som handler om det å føle at de ansatte *virkelig bryr seg*. Det å føle at de virkelig bryr seg har stor betydning for ungdommens tillit til de ansatte og relasjonen mellom de ansatte og ungdommene, noe vi også kommer tilbake til i kapittel 4.

3.3.3 Kompensering

De ansatte beskriver at aktivitetene i Sommerprosjektet har ulike formål. Det bidrar til å gi ungdommene positive opplevelser og et aktivitetstilbud de ikke ville hatt mulighet til å delta på ellers, altså kompensering. Mange av ungdommene kommer fra familier med lav inntekt, og det kan være vanskelig å prioritere aktiviteter som koster litt. Dette vet vi også fra annen forskning, som viser at et flertall av familier som får hjelp av barnevernet lever under marginale økonomiske forhold (Kristofersen og Clausen 2008). En av ungdommene sa i forbindelse med dette:

Det er jo ikke sikkert at alle har råd til å gjøre sånne ting heller. Og det er jo ikke sikkert at noen har hatt foreldre som har tatt dem med på ting tidligere. Det er jo en veldig positiv opplevelse for mange da, at man får dra på kino eller dra på en dyr restaurant eller sånne ting. Mamma tok i hvert fall ikke med meg på kino og sånne ting ofte. Så det var jo veldig positivt for meg da. Og jeg følte jo at vi fikk veldig god kontakt med (navn på to ansatte). De var jo veldig snille og lett å prate med og artig å være med og (...) Så jeg følte at de brydde seg litt da. Ja.. Og det er jo godt... Å føle at noen bryr seg om deg (Informant 23, jente 24 år)

Det å tilby aktiviteter er også en måte å motivere ungdommene til å bli med i prosjektet til å begynne med, og til å holde dem i prosjektet. En av de ansatte mente at *vi må ha noe å tilby dem hvis de skal gidde å stå i det*. Dette ble også bekreftet av en av de ansatte i BFT forvaltning, som sa:

Kompenserende tiltak er kjempeviktig for at ungdommene skal stå i det. Man må ha noe å tilby. Og man må huske at det å jobbe med ungdom er noe helt annet enn å jobbe med foreldre, kanskje er det ikke endringstiltak som skal til – kanskje har vi gitt opp foreldrene. Kanskje trenger de en ny jakke til skolestart, og foreldrene kan ikke tilby dette. Og de får det ikke på NAV. Det er viktig å skjønne at dette er ei annerledes gruppe å jobbe med. Derfor også viktig at det er en by-omfattende tjeneste, og at kompetansen er samlet på ett sted (Informant i BFT forvaltning)

Kompensering handler imidlertid ikke bare om å gi for å gi eller å gi ungdommene en "belønning" for å stå i tiltaket. Det handler om å anerkjenne deres behov og vise forståelse for at de trenger støtte – i akkurat dette tilfellet fra andre enn foreldre/foresatt. Gjennom å tilby aktiviteter, mat, klær og andre kompenserende tiltak viser man også omsorg, i tillegg til at det bidrar til å skape positive "møteplasser" som gir rom for gode samtaler og relasjonsarbeid.

3.4 Samtaler og "Egon-terapi"

Det å ta med ungdommene ut og spise er også en del av det kompenserende arbeidet, samtidig som det også er mye endringsarbeid i dette. Ansatte i Sommerprosjektet har i mange år snakket om fenomenet "Egon-terapi" som metode. Fenomenet "Egon-terapi" ble også nevnt i intervju med samarbeidspartnere. En av de ansatte i BFT forvaltning sa:

Sommerprosjektet har drevet med mye kompensering, og det ligger mye omsorg i det å drive kompenserende tiltak. Jeg tror ungdommene opplever at de får omsorg, at det er noen voksne som ser dem, bekrefter dem og som følger dem over tid. For denne gruppa er kompensering mye mat og det å være tilstede. Egon-terapi har de jo drevet med i mange år. Og det er et veldig slumsete begrep (...). Det er viktig å systematisere denne kunnskapen og se hva er det egentlig som skjer i disse møtene, annet at man spiser pizza (...) Hva skjer av sosialfaglig arbeid i disse møtene? De velger veldig alternative arenaer å drive endringsarbeid på, og hvis man har fokus på aktiviteten og bare den – så ser jo det her kjemperart ut. At det er fem ansatte i Trondheim kommune som springer rundt med rekvisisjoner og spiser mat og spiller bowling. Men det er jo en viktig del av det, mye av relasjonsbygginga skjer i denne typen aktiviteter. Det som skjer både i møtene og mellom møtene er viktig – kanskje spesielt det som skjer mellom møtene (Informant i BFT forvaltning)

Selv om begrepet Egon- terapi kan høres fleipete ut i følge de ansatte så er det å gå ut og spise sammen med ungdommene både gjennomtenkt og nyttig. Flere av ungdommene er ikke vant til å spise ute, og flere er ikke vant til å spise sammen med noen i det hele tatt. I tillegg er det, som med aktivitetene, en liten gulrot og motivasjon for ungdommene til å møte opp. Det handler enda mer om det å bli satt pris på og det å legge til rette for gode

samtaler. Både ansatte og ungdommer mener at det å gå ut og spise gjør at samtalen flyter lettere og at det blir en mer avslappet situasjon. Spesielt påpeker ungdommene at det er viktig at de ikke sitter på kontoret når de skal snakke, som illustrert i følgende sitat:

Det er mye koseligere å dra ut da, og spise en liten matbit, isteden for å sitte på et lite, trangt kontor og snakke om hvor utrolig kjipt vi har det og hvor mye problemer vi har og sånne ting. Det er jo ikke noe koselig å sitte å snakke om sånne ting da, og da sitte med en mappe og.. ja, det og det har du ikke gjort, og det er ikke bra, og bla bla bla, sant. Da er det mye koseligere å dra ut og spise sammen, det er mer naturlig (Ungdom i gruppeintervju)

Gjennom intervjuer med både ungdommer og ansatte kommer det frem at Sommerprosjektet er mest aktivitetsrettet i starten av relasjonen med hver enkelt ungdom, og at det mer fokus på samtaler og utviklings-/endringsrettet arbeid etter hvert, hvor det også samarbeides med andre instanser. Ungdommene forteller blant annet om utviklende samtaler med psykologen hos Sommerprosjektet, men de fleste samtaler og de vi snakker om her er de "hverdagslige" samtaler mellom ungdommene og de ansatte.

De fleste ungdommene beskriver altså at grunnen til at de ønsket å bli med i utgangspunktet handlet om aktivitetene som de fikk være med på og fellesskapet de ble en del av. Dette ser imidlertid ut til å bli en redusert motivasjonsfaktor etter en stund for de fleste. Når relasjonen er etablert snakker flere om at det er samtaler og møtene med de ansatte som motiverer dem, ikke gratis mat eller aktiviteter. I den forbindelse sa en av ungdommene følgende:

De begynner å bli kjent med deg først, så det er ikke noe press fra dem, det er ikke sånn "jaja, vi begynner sånn", men de ser litt hvordan du er og atferden din. Og du får gjøre litt artige ting, også bare begynner dem å prate med deg. Så tenker du ikke noe over det, at de er de eller at du er med dem da. Det er mange ganger jeg bare har takka nei til å være med å spise (...) Det betydde ingen ting lenger, det å spise og gjøre ting som er gratis. Det hadde ikke noe å si, jeg kunne gjøre det selv. Det var bare en måte å integrere seg i ungdommen og i miljøet (Ungdom i gruppeintervju)

Ungdommene beskriver at de har gode samtaler med de ansatte ved at de opplever at samtaler er utviklende og får dem til å tenke og reflektere, samtidig som det er lite "pekefinger" og beskjed om hva de skal gjøre. Flere av ungdommene beskriver at de ansatte i Sommerprosjektet prøver å skjønne hva som var grunnen til at det ble som det ble, heller enn å være moraliserende over det ungdommene har gjort. En av ungdommene sa i den forbindelse:

De prøver å finne ut hvorfor det har utviklet seg til at du havnet på glattcella og hva er det som skjedde liksom fra den veien dit til å havne der, sånne ting, snakker om det, finner ut hva problemet er, prøver å jobbe sammen om det og løse det, kanskje det er sinne, ja da må du kanskje begynne på sinnemestring da, kanskje det er det, kanskje det er det, sånne ting, man snakker sammen om det. Det er jo alltid en grunn til at det skjer en kriminell handling eller noe sånt, det er en grunn til det (Informant 8, jente 21 år)

En av de ansatte på BFT forvaltning beskriver at Sommerprosjektet driver mye med motivasjons- og holdningsarbeid opp mot ungdommene. Ungdommene beskriver at slike samtaler, hvor de reflekterer sammen med de ansatte og det blir stilt åpne spørsmål, bidrar til at de selv tenker gjennom det de har gjort på en annen måte. Ungdommene beskriver generelt at de har stor tillit til de ansatte i Sommerprosjektet og kan snakke med dem om *alt*. Noen av ungdommene nevner likevel at de synes det er vanskelig å snakke om rus, noe som spesielt ble knyttet til redselen for at ansatte i Sommerprosjektet skulle melde fra til politiet.

4. Overordnede suksessfaktorer

Når man skal evaluere Sommerprosjektet er det viktig å ha med seg hvilken ungdomsgruppe vi snakker om. Dette er ungdommer med store utfordringer og behov for mye oppfølging. At andre tjenester og tiltak har "gitt opp" tyder på at det er ei vanskelig gruppe å nå inn til og å få til endring sammen med. Hvordan tiltaket har fungert kan derfor ikke måles i hvor mange som er i fast jobb, skole og så videre, selv om mange er dette, men om ungdommene klarer seg greit i hverdagen, om de sitter igjen med positive erfaringer fra prosjektet og om ungdommene selv mener at sommerprosjektet har ført til positive endringer i deres liv. Suksessfaktorene "måles" i hver enkelt ungdom sin *opplevelse* av hva som har vært gode møter og gode tilnærminger til dem i en vanskelig periode av deres liv, og hva ungdommene selv mener har vært nyttig for dem.

Vi skal i dette kapitlet se nærmere på hva som er de gjennomgående dimensjonene i datamaterialet, hovedsakelig med utgangspunkt i «cross case»-analysen. Det gjennomgående funnet er at ungdommene som har hatt tiltak gjennom Sommerprosjektet generelt er veldig fornøyde, og alle ungdommene mener at Sommerprosjektet var et veldig bra tiltak. De aller fleste har, som nevnt tidligere, erfaring med andre tiltak hvor de ikke har opplevd å få hjelp, og ofte når ungdommene forteller om Sommerprosjektet setter de dette i kontrast til negative opplevelser med andre deler av hjelpeapparatet og andre tiltak i barnevernet. De fleste av ungdommene beskriver å ha en generelt dårlig opplevelse av barnevernet før de kom i kontakt med Sommerprosjektet, men at dette tiltaket var *annerledes*. Også hjelpeapparatet beskriver Sommerprosjektet som et godt tiltak som treffer målgruppa, og at de ofte lykkes med å skape gode relasjoner og endring sammen med ungdommen. Beskrivelsene av *hva* som gjorde at tiltaket var bra varierer, men de gjennomgående momentene er knyttet til relasjoner, tillit, medvirkning, tro på ungdommen, tilgjengelighet og samarbeid med andre. Vi skal gå nærmere inn på de overordnede suksessfaktorene, og starter med medvirkning og myndiggjøring.

4.1 Medvirkning og myndiggjøring

Selv om det etter hvert har vokst frem en bevissthet om viktigheten av brukermedvirkning finnes det likevel flere studier som viser at barn i liten grad involveres i barnevernets arbeid, og at de i liten grad kjenner til planer og mål for tiltakene de mottar (Thrana 2008, Langballe og Gamst 2010, Vis og Thomas 2009, Juul 2010, Strandbu 2010, Seim og Slettebø 2011, Bakketeig og Bergan 2013). Når det gjelder ungdommenes forhold til BFT forvaltning beskriver ungdommene samme tendens som vist til i forskningen overfor. Når ungdommene snakker om Sommerprosjektet er tendensen imidlertid motsatt, hvor de opplever stor grad av medvirkning, informasjon

og involvering. Ungdommene er i varierende grad informert om eller reflektert over at Sommerprosjektet er en del av barnevernet, og ofte når de snakker om *barnevernet* så snakker de egentlig om *forvaltning*. Dette gjør at ungdommene skiller mellom brukermedvirkning i *barnevernet* hvor de i liten grad opplever brukermedvirkning og i *Sommerprosjektet* hvor de opplever høy grad av brukermedvirkning, som i følgende eksempel fra en av ungdommene:

Jeg synes det er veldig annerledes. For når de sendte meg på barnehjem og alt sånn så... Du blir ikke hørt liksom. Og du blir ikke trodd heller hvis du sier noe. Så de kan på en måte gjøre hva de vil. Så det synes jeg var veldig vanskelig da. For jeg synes liksom de fikk altfor mye makt. Men her kan du liksom bestemme litt sjøl hva du vil og ikke vil gjøre og hva du synes er bra for deg. At det ikke er noen andre som tar den avgjørelsen på en måte (Informant 16, Jente 19 år).

Montgomery m.fl. (2003) påpeker at medvirkning/deltakelse handler om å bli behandlet med verdighet og respekt, og om å bli hørt. Nettopp disse elementene er også ungdommene opptatt av, og mange av ungdommene oppfordrer barnevernet til å høre mer på barna/ungdommene og spørre hva *de* tenker kan være bra for dem. Viktigheten av å bli lyttet til og å oppleve at det de sier blir tatt på alvor og respektert blir tydeliggjort av flere av ungdommene.

Man har over mange år sett et økt fokus på empowerment. Empowerment er mangefasettert, men innebærer enkelt sagt en tilnærming med mål om at mennesker reduserer sin avmakt, får større kontroll over sitt dagligliv og får mulighet til å endre sine livsbetingelser (Horverak mfl 2002, Slettebø 2002, Slettebø 2008). Empowerment-tankegangen bryter med tradisjonell problemløsning hvor "eksperten" finner løsninger på "klientens" problemer. Dette er en tilnærming som også beskrives av ungdommene i Sommerprosjektet, hvor de beskriver de ansatte som veiledere og refleksjonspartnere i større grad enn eksperter som forteller dem hva de skal gjøre. En av ungdommene sa i den forbindelse:

De gir deg muligheten, så er det opp til deg selv. For til syvende og sist så er det ditt eget valg hva du gjør. Det er ingen som kan velge for deg eller si hvordan du skal leve livet ditt, men de gir deg muligheten (...) De gir deg muligheten, også velger du selv om du vil ta den eller ikke (Ungdom i gruppeintervju)

Tett koblet til empowerment er målet om brukermedvirkning. Brukermedvirkning handler ikke bare om å få si sin mening, men om en mer aktiv involvering av mottakeren av tjenesteytelser fra og med planlegging til og med evaluering av tiltaket/tjenesteutøvelsen (Kvelling 2010), noe ungdommene opplever i kontakten med Sommerprosjektet. De er med i planleggingen av aktiviteter, setter mål for egen hverdag

og utvikling, og er selv deltakende i beslutninger. Ifølge Slettebø (2008) har ikke medvirkning bare en verdi i seg selv, men kan også gi gode resultater. Dette påpekes også av ungdommene i Sommerprosjektet. Askheim (2003) viser til at brukerne gjennom å få tillit og oppfordring om å ta ansvar for eget liv, øker kontrollen over egne valg som igjen utstyrrer brukeren med større selvtillit, bedre selvbilde og økte kunnskaper og ferdigheter. Ungdommene i Sommerprosjektet sier at det å få lov til å være med å bestemme gjør at de føler mer ansvar for beslutningene som er tatt og målene som er satt, og at dette gjør at de føler mer ansvar for å følge opp. Det er også viktig å påpeke at medvirkning ikke i alle tilfeller handler om selvbestemmelse. I noen tilfeller er det viktig at de voksne tar avgjørelser som går på tvers av ungdommenes tanker og ønsker, eksempelvis tvangsinnleggelse ved store psykiske vansker eller avrusning, men ungdommene skal uansett gis mulighet til både å få informasjon og ha en reell mulighet til å si sin mening. Dette ser vi også eksempler på blant ungdommene, blant annet i historien i pkt 2.4.1 hvor ungdommen i ettertid sier at det var bra at noen tok en avgjørelse mot hans vilje.

Hva som gjør at Sommerprosjektet lykkes med å involvere ungdommene i beslutninger som angår dem kan handle om flere forhold, men av samarbeidspartnere knyttes det spesielt til at det er *ungdommen som er i fokus*. Sommerprosjektet tar først og fremst utgangspunkt i ungdommen, og det er ungdommen som er den viktigste samarbeidspartneren. Dette beskrives som en av suksessfaktorene i prosjektet, fra både ungdommer og samarbeidspartnere, som illustrert i følgende sitater:

Jeg tenker at det er en stor forskjell mellom Sommerprosjektet og flere andre tiltak, da andre tiltak er foreldrerettet og involverer ungene i mye mindre grad (Informant ved Barnevernvakta)

En annen suksessfaktor er at det baseres på arbeid med ungdommen – ikke foreldrene. Det er noe annet enn for eksempel MST, hvor foreldrene er hovedfokus. I MST kan man jobbe med foreldrene uten at ungdommene samtykker. I Sommerprosjektet er det motsatt. Men jeg har aldri opplevd at foreldre ikke har samtykket til Sommerprosjektet (Informant i BFT forvaltning)

Sommerprosjektet har altså tatt et valg i det å ha ungdommen i sentrum, noe vi også ser av figuren på side 16. Dette, i kombinasjon med andre forhold, fører ofte til reell medvirkning for ungdommene. For å ha mulighet til å legge til rette for denne typen aktiv deltakelse og reell medvirkning er det imidlertid mer enn bare et metodisk valg som skal til. Dette handler blant annet om å ha rammene og muligheten til å jobbe i relasjon til ungdommene, ha gjentatte møtepunkter og å være tett på.

4.2 Ha tro på ungdommen og mulighet for endring

En annen suksessfaktor i Sommerprosjektet er å ha tro på ungdommene og deres mulighet for endring. Som tidligere vist bygger noe av metodikken i Sommerprosjektet på LØFT og narrativ tilnærming. Nært knyttet til dette er en av grunnpilarene i Sommerprosjektet: det å ha "tro" på ungdommen og ungdommens endringspotensial, noe som også fremkommer gjennom intervjuene med de ansatte. De ansatte beskriver at dette er ungdommer som alle har mista troa på at kommer til å få til å forandre seg, og at de gjennom Sommerprosjektet vil gi dem en opplevelse av at ikke alle har gitt opp. Det å ha *tro på ungdommene uansett* henger også tett sammen med Sommerprosjektets prinsipp om at ingen skal ekskluderes fra prosjektet. De ansatte beskriver at de skal stå der uansett og at de aldri skal gi opp en ungdom. To av de ansatte sa:

1: Det opplevde jo mange av de ungdommene vi jobba med. At møter de ikke opp tre ganger så blir de utvist fra (navn på institusjon). Møter de ikke opp på skolen så blir de utvist og overført til dagskolen og møter de ikke opp på dagskolen så blir de jammen meg utvist fra dagskolen også fordi de ikke oppfører seg. 2: Det er hele tida noen sånne ekskluderingskriterier som gjør at de ikke passer inn i de barneverntiltakene som finnes. Og der tenker jeg at vi skal være motvekten (...) Vi skal ikke være et sånt ekskluderingsbarnevern (Ansatte i Sommerprosjektet)

Også flere av ungdommene snakket om at de opplevde å ikke passe inn og at de hadde blitt flyttet fra tiltak til tiltak. Ved at Sommerprosjektet ikke ekskluderer noen blir de veldig tydelige voksne som oppleves å *stå der uansett*, noe som bidrar til tillit mellom ungdommen og de ansatte. Berg (2005) bruker betegnelsen "stayers", som også er en god beskrivelse på de ansatte i Sommerprosjektet. Også de aller fleste av ungdommene snakket om viktigheten av at de ansatte i Sommerprosjektet hadde tro på dem. Ungdommene beskriver at når de hadde gjort noe galt eller noe dumt, så turte de å ta kontakt med Sommerprosjektet for å fortelle det. De opplevde en støtte i at de alltid hadde tro på at *det går bedre neste gang*, som i følgende utdrag fra ett av gruppeintervjuene hvor tre ungdommer diskuterer dette:

Det som er bra i en sånn situasjon da, er at når du ringer de så har de alltid trua på deg til neste gang, at hvis du snakker med dem og du forklarer, så vil dem aldri si at "nei det her tror jeg ikke du klarer". De vil alltid gi deg håp og tenke.. "bare tenk positivt, og det her kommer til å ordne seg" liksom, "det kommer til å gå bra, og..." (Informant 4, gutt 24 år) "Det blir ikke sånn neste gang liksom, du klarer det her". Så slipper du å sitte der og føle deg som en kriminell (Informant 7, gutt 17 år). Ja, de ser fremover, ikke bakover liksom, de prøver å gjøre det til noe positivt (Informant 8, jente 21 år)

Dette er nært knyttet til prinsippene i LØFT, hvor man ser etter løsninger fremfor problemer. Blikket rettes fremover mot hvor ungdommene vil og hva de ser for seg, heller enn å fokusere på det negative og la dette bli styrende for samtalen og arbeidet fremover. Det å ha tro på ungdommen står imidlertid ikke i motsetning til det å ta det ungdommen har gjort på alvor. Flere av ungdommene beskriver at de *visste at de ikke syntes noe om det jeg hadde gjort*, og at de ansatte sa i fra om dette, men at de likevel ikke følte at de ble "dømt". De opplevde at de ansatte stilte krav og var tydelige på at det de hadde gjort var uheldig, men at de samtidig viste forståelse og medfølelse. Det å vise medfølelse og kjærlighet signaliserer ifølge Bernard (2006) og Redmond (2004) at man ønsker å se bak atferden for å la ungdommen som har det vanskelig i sin livssituasjon bli sett (Thrana 2014), noe som i stor grad også illustrerer ungdommenes erfaringer med Sommerprosjektet.

Flere ungdommer fremholdt også det at de selv fikk sette mål og at det ikke var *konstant fokus på hva vi skulle få til* var viktig. Mange av ungdommene satte dette i motsetning til det de hadde opplevd i tidligere tiltak, som eksemplifisert gjennom følgende sitat fra en ungdom:

Men i hvert møte i flip-over¹³ så satte vi i et mål, en plan, et krav, ikke sant. Om at man skal unngå kanskje å feste for mye, man skal unngå å havne i slåsskamper, unngå negativ kontakt med politiet, assa det er alltid et press da. Fra saksbehandler. Og fra de møtene, men i Sommerprosjektet, jeg fikk ingen krav eller noe mål som jeg måtte oppnå. Der var det kun positive mål man hadde da på en måte (Ungdom i gruppeintervju)

Ungdommene beskriver at de opplevde å bli tatt på alvor gjennom at de selv fikk mulighet til å velge, og de opplevde at det var fokus på deres ressurser og positive egenskaper. Ungdommene beskriver at de opplever mange nederlag, og det at noen møter dem med et smil, sier at de er glade for å se dem og har en positiv bemerkning oppleves godt. Sommerprosjektets fokus på ressurser og det positive fremkommer også i intervju med de ansatte, hvor nettopp det å lete etter de positive egenskapene hos ungdommene og ha fokus på det de får til fremholdes som viktig. De påpeker viktigheten av å tro på at *det skal gå bra neste gang*, og at de som voksne ikke skal gi opp uansett hvor mange ganger de har prøvd.

De påpeker også viktigheten av å snakke positivt *om* ungdommene til både foreldre, nettverk og samarbeidspartnere og å skryte av ungdommen til andre så han/hun hører det. Også informanten i politiet snakket om viktigheten av å lete etter noe positivt når man jobber med denne gruppa og å *ta dem på fersken når de gjør noe bra*:

¹³ Flip-Over er en nettverksbasert metode som søker å skape endringer i hverdagslivet til vanskeligstilte ungdommer.

Den viktigste faktoren i forbindelse med at vi deler de her erfaringene er at ungdom også oppdager at vi kommuniserer rundt noe positivt som de har gjort. Og det tror jeg er en suksessfaktor. Og det er derfor jeg mener at det er kjempeviktig at vi jobber tverretatlig. At når jeg treffer en ungdom som jeg vet at Sommerprosjektet jobber med og en av de ansatte i Sommerprosjektet sier at "han Petter fikk 5 på norskprøven sist" og når jeg treffer han Petter og sier at "det var skolelys, tenk å få 5. Det er jo fantastisk" ikke sant. Hvem vil ikke ha den bekreftelsen? Bekreftelse og det å ta ungdom på fersken når de gjør noe bra, tror jeg på en måte er en veldig god innfallsvinkel når vi skal jobbe med negativ atferd. Vi kan jo ofte spørre oss om hvor nøkkelen ligger på om du klarer å få til noe atferdsendring eller ikke på en ungdom. Jeg tror at det ligger veldig mye i hva vi har fokus på. Skal vi ha fokus bare på de her negative handlingene som ungdommene har begått? Eller skal vi ha fokus og bruke lommelykta på å finne noe positivt, også prøve å fylle på den sida av vektstanga i stedet? Slik at det er den positive sida som blir tyngst til slutt. Og jeg tror at det er en bedre innfallsvinkel. Det betyr ikke at politiet ikke skal ta tak i det negative. Vi tar jo tak i alt det negative og de straffbare handlingene som de begår, men vi skal ikke gjenta de her negative handlingene hver gang vi møter dem (Informant i politiet).

I arbeidet med denne gruppa er det viktig å huske på at de ofte blir møtt med negative tilbakemeldinger og kritikk. Flere av ungdommene forteller at de gjennom mange år har blitt møtt med holdninger som "du klarer det ikke uansett", "du kommer til å mislykkes", "hvorfor skal du liksom få det til denne gangen når du aldri har klart det tidligere" og så videre. De beskriver at det de har gjort blir hengende ved dem i lang tid, at de opplever mindre og mindre tro på at de kan endre seg jo mer "galt" de gjør og at de får stadig flere negative tilbakemeldinger. Spesielt beskriver de dette i forbindelse med skolegang, manglende oppmøte og dårlige karakterer. Også i familien, nettverket og andre hjelpeinstanser blir dette en negativ sirkel som det er vanskelig å komme seg ut fra. Disse opplevelsene kan sees i sammenheng med teorier om stigmatisering og forståelsen av "det selvoppfyllende profeti", det såkalte Thomas- teoremet, som av Østerberg (1995) beskrives som at "hvis folk definerer situasjoner som virkelige så blir de virkelige i sine konsekvenser". Thomas- teoremet går i korthet ut på at mennesker ikke bare reagerer ut i fra de objektive trekkene ved en situasjon, men i hovedsak utfra den meningen denne situasjonen har for dem. Følgelig blir situasjonen definert utfra den meningen som er tillagt situasjonen (Haugen, Paulsen og Berg 2012).

Dette henger tett sammen med stempingsteorien, hvor det er den sosiale definisjonen av en avviker som er i fokus (Rubington og Weinberg 2003). I denne teorien er det ikke den avvikende handlingen i seg selv som har fokus, men hvordan avviket møtes av samfunnet og omgivelsene. Sentralt i stempingsteorien er tanken om at sosialt avvik er

en prosess som skjer over tid, og at sosialt avvik i noen tilfeller kan bli en "karriere" eller en negativ spiral. Enkelt sagt kan vi si at dersom en person blir stemplet som avviker, vil de fleste personer forvente at denne personen fortsetter å bryte normer og regler, noe som igjen vil redusere denne personens mulighet for å endre sin atferd. Ved å ha et positivt fokus hvor det fokuseres på muligheter fremfor den negative atferden og begrensninger, som i Sommerprosjektet, kan man på den ene siden bidra til å endre ungdommenes selvbilde og forventninger til seg selv. På den andre siden kan man gjennom å snakke positivt om ungdommen til nettverk og samarbeidspartene bidra til å endre omgivelsenes forventninger til ungdommene.

4.3 Relasjonsarbeid og tillit

Den tredje suksessfaktoren vi har valgt i utdype handler om relasjonsarbeid og tillit. Som nevnt tidligere, og som vi også ser gjennom tidligere deler av rapporten, er fokuset på relasjon og relasjonsbygging viktig i Sommerprosjektet. Det blir tydelig gjennom intervjuene at relasjonsbyggingen med ungdommene er førsteprioritet i Sommerprosjektet, noe som blant annet blir understreket gjennom følgende sitat fra en av de ansatte:

Det vi egentlig har hatt som metode hele veien er jo relasjonsbygging, ikke sant. Vi har tatt oss tid til og brukt mye tid på å bygge relasjon, for å komme i posisjon til ungdommene (...) Det var det de andre sleit med, å i det hele tatt komme i posisjon og få snakka med dem. Og da måtte man ta seg tid til å bygge relasjon, og det tror jeg vi har vært utrolig gode på. Kanskje rett og slett fordi vi ikke har vært så stressa på "problemene" til ungdommene, i hvert fall i starten (Ansatt i Sommerprosjektet).

Denne beskrivelsen av relasjonsarbeidet er lik beskrivelsen i rapporten "En stein i elva" (Berg 2005), hvor nettopp relasjonsbygging var en av suksessfaktorene i møtet med minoritetsungdom med "rulleblad". I studier der relasjonen mellom ansatte i barnevernet og ungdom er et tema er det ifølge Thrana (2014) to ulike aspekter som kommer fram. På den ene siden handler det om utfordringene som de profesjonelle opplever med å inngå i nære og tette relasjoner med ungdom, der forholdet mellom nærhet, distanse og profesjonalitet er et tema (Henriksen 2006, Sagatun 2005). Dette handler altså om de ansatte, noe vi kommer nærmere tilbake til i kap 5.4. Den andre siden er hvordan barn og unge selv opplever relasjonen med ansatte i barnevernet og hva de mener er viktige elementer i relasjonen mellom dem og ansatte (Thrana 2008, Duun, Culhane og Taussig 2010, Lie og Granby 2011). I disse studiene trekker ungdommene særlig frem betydningen av å bli sett og anerkjent som en er (Thrana 2014), noe som også trekkes frem i denne evalueringen.

Ungdommene som ble intervjuet beskriver at de har en god relasjon til de som jobber i prosjektet, og mener i likhet med de ansatte at dette er noe av det viktigste når man skal jobbe med ungdom. De beskriver at de blir møtt med respekt og at de kan være seg selv i treffpunktene med Sommerprosjektet. Flere beskriver at de i tidligere kontakt med hjelpeapparatet opplevde at de ble dømt, ikke kunne være seg selv og at de ikke ble akseptert. Ungdommene opplever at de i Sommerprosjektet blir møtt med forståelse og at de blir møtt som *individer* og ikke som saker. Flere setter dette i motsetning til opplevelser som de har fra tidligere kontakt med hjelpeapparatet og barnevernet:

Så litt tilbake til det med at de hjelper oss da. For meg så har de, når de har hjulpet meg, så har de vært der litt mer personlig da. De har ikke brukt fritiden sin på det, men de har en personlig rolle over en profesjonell rolle, da. Så for meg så føler jeg det er lettere å prate med dem som personer isteden for noe barnevernet og systemet rundt det også videre. Jeg får være meg selv (Ungdom i gruppeintervju)

Elliot Currie (2005) har studert middelklasseungdom i USA som er på kant med samfunnets normer i form av blant annet kriminalitet og rus, og viser til at det ungdommene ønsker er å bli møtt av voksne som tar seg tid til å bryr seg og som vil engasjere seg i deres liv. I tråd med dette snakket også flere av ungdommene i denne evalueringen om nettopp viktigheten av at de ansatte bryr seg og engasjerer seg, som illustrert gjennom følgende sitater fra to av ungdommene:

Jeg synes det er veldig bra, de bryr seg virkelig. Jeg synes at flere saksbehandlere også skulle vært sånn da. De viser virkelig at de bryr seg, de setter seg inn i situasjonen og prøver virkelig alt for at du skal lykkes (Informant 19, jente 19 år)

De har betydd masse for meg, det er som jeg sa i stad, de har vært som to bestevenner, voksne bestevenner på en måte. Og bortsett fra mamma, så har jeg på en måte fått voksenroller av dem. Så det er... de har vært der for meg i tykt og tynt føler jeg på en måte. Og.. ja.. jeg er glad for at jeg møtte dem, ass. Akkurat dem, liksom. Ikke bare generelt Sommerprosjektet, men de to. For jeg har ikke sett på det jeg har gått gjennom sammen med dem som en jobb for dem på en måte. Mer som et forhold, har møtt hverandre og blitt kjent og gått ut i fra det, det er det beste utgangspunktet (Ungdom 22, gutt 18 år).

Gjennom intervjuene med ungdommene kobles det at ansatte bryr seg til både det at de viser omsorg, at de viser respekt, at de stiller opp og at de viser at de er glade i dem ved for eksempel å gi dem en klem. Også de ansatte mener det er viktig å vise at de bryr seg og å vise at *vi er glade i ungdommene våre* og derfor ses eksempelvis det å gi en klem som viktig. De holder høyt og har vært tydelig på at *vi liker ungdommene våre*, noe de beskriver at ikke har vært ansett å være "profesjonelt" i andre instanser. De ansatte

fremhever videre at det å vise omsorg og ha en god relasjon er en viktig forutsetning for å skape en endring hos ungdommene. De får til gode samtaler og refleksjoner, og de kan være tydelige, uten at dette går på bekostning av relasjonen. I Bernard (2006) sin studie av styrkefaktorer hos utsatt ungdom blir omsorgsfulle relasjoner og kjærlighet i arbeidet overført ungdom med atferdsproblemer fremhevet som en sentral styrkefaktor som bidrar til å fremme en positiv utvikling for ungdommen.

Flere av ungdommene og de ansatte snakker også om at *det tar tid å bygge opp en god relasjon*, og at dette ikke er noe som er gjort gjennom bare ett møte. I den forbindelse beskrives både kontaktetableringen, det å være tilstede på arrangementer og i sentrum ellers (altså oppsøkende arbeid) og det å ta med ungdommene på aktiviteter og mat som viktig. Alle disse aktivitetene og møtene bidrar til å bygge gode relasjoner, som igjen gir mulighet for gode samtaler. En av ungdommene sa i den forbindelse:

Så har de tid til deg. De har ikke noe tidsskjema, de sitter ikke og ser på klokka og.. "ja, du jeg har et annet møte med 15 andre stykker som er akkurat som deg.." Det er ikke sånn, liksom. De har tid til deg. De er liksom aldri for opptatt da, tar seg tiden, det er bra. Også glemmer de ikke ting heller, da (...) De vet ting om meg og husker på ting om meg (...) Så det blir mer personlig, men det tror jeg har igjen med at de er mye ute blant ungdom, da. Jeg tror alle har godt av å komme seg ut av kontoret sitt og gå seg en runde (Ungdom i gruppeintervju).

De ansatte beskriver at de er ærlige med ungdommene, at de er direkte og at de *sier ting rett ut*. "Tillit" er en av grunnpilarene i Sommerprosjektets arbeid, og den gode relasjonen handler også om gjensidig tillit mellom ungdommene og de ansatte. Ungdommene beskriver ofte dette som at de føler at de kan "stole på" de ansatte i Sommerprosjektet. Også de ansatte er opptatt av at de skal være til å stole på, og også at de skal stole på ungdommene. Ungdommene knytter også begrepet tillit til at de ansatte stiller opp ved behov og at de alltid holder det de lover, og en av ungdommene sa:

Det er måten de behandler mennesker på. Måten de sier at de skal gjøre en ting og de faktisk mener og holder det de sier. Det er det som er forskjellen på barnevernet- at der sier de mye rart, men holder det aldri. Men når Sommerprosjektet kom, når (navn på ansatt) og de kom, så holdt de det de sa (...) De får meg til å stole på dem tenkte jeg å si. Fordi de gir meg aldri noen grunn til å ikke stole på dem. Det er den måten de behandler andre folk på og måten de er, de er rett og slett perfekte (Informant 18, jente 19 år).

Tillit knyttes også tett opp mot det å være tilgjengelig og å *stille opp når det er behov for det*. Det å være tett på ungdommene i form av tilstedeværelse og det å være tett på dem i

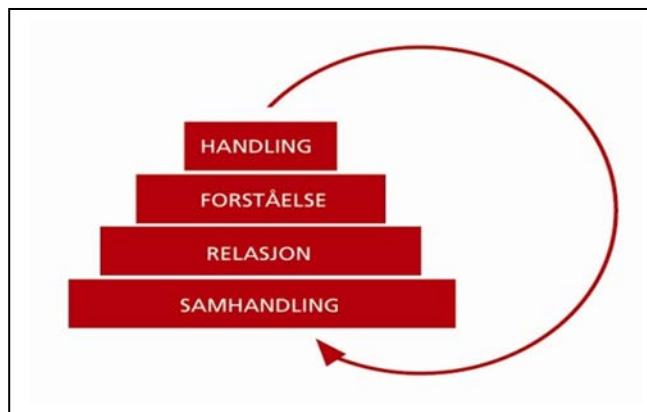
oppfølgingen fremholdes som en suksessfaktor av både ungdommene, de ansatte og samarbeidspartnere. En av de ansatte i BFT forvaltning sa i den forbindelse:

Suksessfaktorene i Sommerprosjektet er at de kan jobbe veldig tett på, og de er veldig tilgjengelige! Mye av suksessfaktoren er knyttet til å være tett på og at ungdommene har tillit til de. Ungdommene får tillit til dem fordi de støtter dem og de er der. Om de trenger noen å snakke med klokka tre på natta så får de tak i dem, og de kommer når det er behov for det. De er med på både hjemme- og skolearenaen, ungdommene føler at de stiller opp når det trengs (Informant ved BFT forvaltning).

I relasjonen mellom ungdommene og de ansatte ligger det også en sterk dimensjon av *gjensidighet*, noe både ungdommene og de ansatte var opptatt av. Selv om ungdommene er veldig klar over at dette er en jobb for de ansatte i Sommerprosjektet, så mente de at også de ansatte hadde utbytte av relasjonen, ofte begrunnet i at ungdommene også hadde noe å lære de ansatte. En av ungdommene sa:

Jeg tror at mange av grunnene til at Sommerprosjektet er så godt likt da, er, i hvert fall av de jeg vet som har vært med på sommerprosjektet, det er fordi at de er åpen for forståelse og åpen for at de lærer av oss, samtidig som vi lærer av dem. At de ikke sitter på et kontor og at de vet best da. At de legger ordene i munnen din og uansett hva du sier så har dem allerede svaret foran seg. Og sånn er det jo faktisk rundt omkring. Sommerprosjektet er mer... de er mer åpne for muligheter og mer åpen for å hjelpe deg og ditt beste og dine interesser (Ungdom i gruppeintervju)

Betydningen av omsorgsfulle relasjoner og *kjærlighet* i arbeidet med ungdom med atferdsproblemer er påpekt i en rekke studier (Stepney 2006, Thrana 2014). Thrana (2013) påpeker at kjærlighet og bekreftelse er viktige dimensjoner i arbeidet med ungdom, noe også de ansatte i Sommerprosjektet har vært opptatt av. Intervjuene med ungdommene viser tydelig at Sommerprosjektet stort sett har nådd frem med målet om å vise omsorg, vise at de bryr seg og å ta ungdommene på alvor. Uttrykket *de gjør det med hjertet* kommer fra en av ungdommene og er en god illustrasjon på det ungdommene setter pris på i relasjonen med de ansatte i sommerprosjektet. De ansatte har lyktes med å inngå i positive relasjoner til ungdommene, noe som ofte har ført til at de fleste ungdommene har tillit til de ansatte og mange har opplevd å ha utviklende møter og samtaler med Sommerprosjektet. Relasjonsarbeid handler altså ikke bare om å skape gode relasjoner for relasjonens skyld, men relasjonsarbeid er også viktig for å skape handling (Berg 2005) og utvikling. Dette kan også sees i sammenheng med studier som viser at anerkjennelse må ligge i bunn for at andre elementer i sosialt arbeid skal være virksomme (Berg, Molden og Skjefstad 2008). Sammenhengen mellom relasjon og handling kan også illustreres gjennom Røkenes og Hanssens (2002) relasjonspyramide:

En relasjon mellom bruker og fagperson oppstår ikke av seg selv, men hviler på en samhandlingsprosess som skaper tillit, trygghet og en opplevelse av troverdighet og tilknytning (Røkenes og Hanssen 2002). Dette kan oppleves gjennom for eksempel det å være tilgjengelig, bry seg om, ha tro på og tillit til ungdommen og ikke gi opp. Denne formen for relasjonsarbeid *tar tid*, og det er en forutsetning at rammene ligger til rette dersom denne typen arbeid skal være mulig.

4.4 Ansattes engasjement og personlighet

Både blant ungdommer og samarbeidspartnere kobles mye av suksessen i Sommerprosjektet til de ansatte, deres kompetanse og arbeidsmetode og ikke minst til deres personlighet. Vi vet fra tidligere forskning at personlige relasjoner ofte har betydning i sosialt arbeid (Aamodt 2001). Det er liten tvil om at de ansattes personlighet og kompetanse er en viktig suksessfaktor i Sommerprosjektet. Dette knyttes ofte til de ansattes *genuine engasjement* og deres tilnærming til ungdommene. To av samarbeidspartnerne sa i den forbindelse:

De er genuint interesserte i ungdommene, de bryr seg både om og med dem. De er engasjerte i ungdommene, i hva de gjør og hva de er opptatt av. Det merker ungdommene. Man kan ikke bare bry seg med dem og tro at man skal få til noe endring, man må først bry seg om før man kan bry seg med (Informant ved BFT forvaltning)

De har et mye mer direkte språk som skaper mer kontakt og aktiviteter da enn konserverende og fraværende og mer distansert (Informant ved Barnevernvakta)

Gjennom rapporten har vi sett at ungdommene blant annet beskriver de ansatte som veldig åpne, imøtekommende, tilgjengelige og engasjerte. Ungdommene beskriver også at det er godt å være sammen med de ansatte, og at det ser ut som de ansatte trives

sammen og liker jobben sin. Ungdommene snakker ofte om at det er viktig at de ansatte er akkurat dem de er, som illustrert i følgende sitat:

Men så handler egentlig masse om riktige folk og. De som jobber med det (...) Det kunne ikke vært mannen i gata som hadde vært på sommerprosjektet. Hvem som helst kan ikke gjøre den jobben, det har litt med innstillingen din også å gjøre (...) Jeg har aldri kunne sett for meg, ingen andre av de jeg har møtt i sånn sammenheng da, aldri kunne sett for meg at de hadde den jobben her. De har ikke den personligheten kan du si da. Så jeg tror det handler litt om hvem som får hvilken jobb også. Alle kan utdanne seg til å bli hva som helst, men det er ikke alle som passer til det (Ungdom i gruppeintervju)

Av både ansatte og ungdommer beskrives det at de ansatte utfyller hverandre. Neon av ungdommene beskriver det som at *noen er snille og noen er strengere*, og mener at dette er en god kombinasjon:

(Navn på ansatt) er jo veldig artig da – hun er jo sprudlende og skikkelig livat dame og har en utrolig personlighet. (Navn på ansatt) er litt mer sånn tilbakeholden og litt rolig, men likevel utrolig flink – Og de jobber veldig bra sammen da. De liksom utfyller hverandre (Informant 23, jente 24 år).

Flere av samarbeidspartnerne beskriver at de ansatte er håndplukket til arbeidet og at de har fått til en unik sammensetning i personalgruppa. Det beskrives at de *passer til ulike ungdommer*, og at de velger den som passer best til akkurat *den* ungdommen. I forbindelse med dette understrekes også behovet for en felles tjeneste for ungdom. Flere samarbeidspartnere beskriver at de ansatte i Sommerprosjektet *besitter en unik kompetanse* og at den jobben som de gjør ikke bare kan overføres til noen andre. En av de ansatte på BFT forvaltning sa i den forbindelse:

Vi er helt avhengig av dem i arbeidet opp mot ungdom (...) Om de hadde vært på hver sin bydel så hadde ikke dette gått, de kunne ikke bare valgt den som passer – da blir det ingen matching (Informant i BFT forvaltning)

Som vist til tidligere viser Thrana (2013) til at det spesielt er to ulike aspekter som kommer frem i studier der relasjoner mellom ansatte og ungdom er et tema, hvorav det ene handler om utfordringer de profesjonelle opplever med å inngå i nære og tette relasjoner med ungdom, der forholdet mellom nærhet, distanse og profesjonalitet er et tema. Thrana (2013) påpeker at en anerkjennelse av kjærlighet og bekræftelse som viktige dimensjoner i barnevernsarbeid vil kreve et følelsesmessig engasjement, involvering og høy grad av utholdenhet hos de ansatte. Gjennom intervjuene kommer det tydelig frem at de ansatte i Sommerprosjektet har hatt en bevisst holdning til at de

skal engasjere seg i ungdommene, også følelsmessig. De ansatte gir mye av seg selv, og de åpner for at ungdommene også får innsikt i deres liv, noe de mener bidrar til gjensidig tillit. En av de ansatte sa følgende om de ansattes involvering og engasjement:

Jeg tror det som funka var at vi var de folkene vi var. De personlige egenskapene som sitter akkurat her har vært med og prega veldig mye av arbeidet. Sjøl om vi har den sosialfaglige bakgrunnen alle sammen og er faglig sett svært kompetente vi også, så tenker jeg at den personligheten og den dynamikken i gruppa av ansatte har hatt mye betydning i relasjonsbygginga og i det som har skjedd med ungdommene. Og det er jo vanskelig å beskrive eller måle eller... Jeg tror ikke metodikken i seg selv har vært suksesskriteriene for de vi har lyktes med eller de som på en måte synes vi har vært gode å ha. Jeg tror ikke vi kunne vært hvem som helst som hadde jobba her, og holdt ut. Tror det handler litt om hvem vi er som personer, og at vi alle sammen har turt å gi av oss selv (Ansatt i sommerprosjektet)

Sommerprosjektet har siden oppstarten hatt en stabil ansatt-gruppe med få utskiftninger. Det er likevel ikke sånn at de samme har vært der hele tiden og at det ikke har kommet nye til. Prosjektet startet med to ansatte og var ved avslutningen seks personer. Det har i tillegg vært permisjoner og store organisatoriske endringer, som det er i alle organisasjoner. Det at de har ansatte som oppleves å ha de riktige kvalifikasjonene kan tyde på to ting: for det første at de har vært gode til å rekruttere folk som passer til denne typen arbeid. Dette ser vi gjennom intervjuene med ungdommene, hvor ungdommene har gode relasjoner til forskjellige personer, alt etter hvem de har hatt mest kontakt med.

For det andre kan det tyde på at en har lyktes med å bygge en felles kultur med utgangspunkt i ideologien som ligger til grunn for prosjektet. Dette bekreftes langt på vei i intervju med de ansatte, hvor det er tydelig at det i bunnen ligger en felles forståelse av ungdommenes utfordringer og hvem de ansatte skal være for ungdommene. De ansatte er tydelige på at de skal være ungdommenes støttespillere, at de skal vise omsorg, at de skal ha tro på dem og at de skal ha en god relasjon, noe de også ser ut til å ha lyktes med. Det har vært en viktig suksessfaktor at ledelsen har gitt de ansatte den nødvendige fleksibiliteten og tiden til å jobbe på denne måten, at de har fått mulighet til å være kreative i skreddersømmen av tiltaket og at de har blitt gitt mulighet til å definere sin rolle overfor ungdommene, noe som blant annet beskrives i følgende sitat fra en av de ansatte:

Også er det viktig å huske på at vi har vært en del av en enhet og hatt en leder som har oppfordra oss til å gi av oss sjøl og som har gitt oss tilliten til å gjøre det vi har gjort, uten å gi oss for stramme rammer (Ansatt i sommerprosjektet)

Altså har en fleksibel ledelse bidratt til at de har fått mulighet til å jobbe på den måten de selv har ment har vært nødvendig og nyttig for å møte ungdommenes behov. Det er også en relevant (og kanskje undervurdert) faktor at de ansatte sier at de trives i jobben sin, med kollegaene sine og ikke minst med ungdommene. En av de ansatte sa:

Vi har det jo veldig bra på jobb, og det tror jeg også gjenspeiler seg i de ungdommene vi jobber med. At vi trives sammen og at vi har det artig, det er viktig.

Også ungdommene påpeker at de ansattes trivsel smitter over på dem, og det gjør at de har lyst til å være sammen med dem. I tillegg å dette og å ha en ledelse som har gitt muligheter og handlingsrom, har de i Sommerprosjektet greid å bygge en kultur hvor det er helt greit å være uenig i faglige spørsmål og tilnærminger, noe som har gjort at både utfordringer, tilnærminger og metoder jevnlig blir diskutert. Dette kan være noe av årsaken til at prosjektet har vært et tiltak som har klart å tilpasse seg endringene og utvikle seg i takt med ungdommenes behov. Den gode relasjonen og mulighetene for faglige diskusjoner mellom de ansatte bekreftes i både intervjuer med de ansatte og i observasjoner.

4.5 Samarbeid med andre instanser

Den siste overordnede suksessfaktoren i Sommerprosjektet handler om tett samarbeid mellom instansene som jobber rundt ungdommene. Sommerprosjektet har samarbeidet tett med andre deler av hjelpeapparatet, med familien og til dels med annet nettverk (blant annet venner). Dette fremkommer også av Sommerprosjektets ideologi og metoder, hvor "samarbeid" er ett av de viktige prinsippene (se figur 1) og "nettverksøkologi" er en av metodene. Graden av samarbeid med de ulike instansene varierer fra ungdom til ungdom, men generelt har det vært tett samarbeid med instansene rundt ungdommen. Samarbeidspartnerne er generelt svært fornøyde med jobben Sommerprosjektet gjør, samarbeidet de selv har med dem og måten de samarbeider med annet hjelpeapparat og nettverk. Informanten ved Barnevernvakta sa:

De har vært veldig tydelige voksne i forhold til ungdommer som vi har jobbet med. De har vært litt barna sin advokat, og barnas støtte i voksenlandskapet som er vanskelig for dem (...) De følger ungdommene på ulike arenaer enten det er her, i forhold til politi eller i forhold til foreldre og skole, så er liksom Sommerprosjektet med. Følger de sånn at de kan være med dem i livet som er deres, på ulike arenaer. Noen som snakker med de og ikke til de er jo inntrykket da (...) Med at de er ungdommenes advokater så mener jeg at de formidler mye fra ungdommene da, og tar deres sak inn i ulike forumer (Informant ved Barnevernvakta).

Et viktig moment i Sommerprosjektets arbeid har vært at samarbeidet med andre instanser skal skje *sammen* med ungdommen. Det er ikke Sommerprosjektets ansatte som stiller opp på møter og ordner opp for ungdommene, ungdommene må også selv være med. Dette handler i følge de ansatte om å ansvarliggjøre og selvstendiggjøre ungdommene, samtidig som de ser at de har behov for bistand.

Ungdommene mener det er positivt at noen hjelper dem med å organisere og finne ut av forskjellig, og at noen er sammen med dem på møter. Flere synes det er vanskelig å skjønne hvem de skal henvende seg til og de synes det er ubehagelig å skulle dra på møter alene. De beskriver at de ikke helt vet hva de skal si og de synes det er godt å ha med seg en *støtteperson*. Noen sier at de uten støtte fra Sommerprosjektet ikke ville møtt opp på møtene, eller selv fått organisert et møtepunkt eller en avtale. En av ungdommene sa i den forbindelse:

De viser deg hvor du skal gå hen, og kan gjerne ordne et møte der. De går selvfølgelig ikke på møtet for deg, men de kan gjerne bli med. Men hvis du er 17 år og skal flytte ut da, så kanskje du ikke vet at du skal ringe til Ungbo eller ... kommer jeg til å gjøre det?? Så kan jo de avtale møtet for deg og bli med deg dit, så de setter i gang prosesser (Ungdom i gruppeintervju).

Det tette samarbeidet mellom Sommerprosjektet og andre instanser har vært mye av nøkkelen til suksess. Gjennom tett samarbeid har de klart "å ramme inn" ungdommene. Samarbeidet har også bidratt til at Sommerprosjektet kan være der for ungdommene når det skjer noe, og de har god oversikt over ungdommene. Dette var også ungdommene klar over, som illustrert i følgende sitat:

Men de hadde jo kontakt med politiet også. Sommerprosjektet hadde jo det. For vi var jo hver sin gang på glattcella og da visste jo Sommerprosjektet det. Så de hadde nok kontakt med politiet ja og et samarbeid med dem på en måte (Ungdom i gruppeintervju).

Noen av de viktigste momentene i samarbeidet ser ut til å henge sammen med at ungdommene selv er deltakende i samarbeidet, at ungdommene vet at Sommerprosjektet samarbeider med andre (noe som gir dem oversikt) og at prosjektet fremstår som ungdommenes støtte og "advokat" i møte med hjelpeapparatet. I de tilfellene hvor hjelpeapparatet lykkes i å skape et tett samarbeid rundt ungdommen får ungdommene et helhetlig tilbud hvor de samarbeidende instansene jobber med et felles utgangspunkt og et felles mål.

5. Utviklingspotensial

Det er generelt lite fokus på utfordringer fra både ungdommene og hjelpeapparatet når det gjelder deres kontakt med Sommerprosjektet. Når vi ser alt i sammenheng kan vi likevel finne noen områder hvor det er potensial for utvikling, noe vi skal se nærmere på i dette kapitlet. Hovedmeldingen fra ungdommene når det gjelder forbedringspotensialet i Sommerprosjektet er at *dette burde vært et tilbud til flere*. Som vi har sett forteller flere av ungdommene om dårlige opplevelser med barnevernet før de kom i kontakt med Sommerprosjektet. Ungdommene mener prosjektet er et tiltak som kunne hjulpet mange tidligere, og at det også kunne tatt bort noe av det negative stemplet som barnevernet har, som illustrert i følgende sitat:

Jeg synes at alle ungdommer, alle barn, alle sammen liksom burde få det her tilbudet, for det er ikke alle som får. Og da sitter veldig mange ungdommer igjen med den følelsen at de ikke synes noe om barnevernet, fordi de ser på barnevernet som folk som sender deg hit og dit og ikke bryr seg om deg, ikke hører på deg og som herser med deg på en måte. Men hvis de ser den her sida og så kanskje de får en ny mening. At det finnes gode ting og. Det er ikke bare folk som tar fra deg ungene dine liksom (Informant 16, jente 19 år).

Området som i størst grad utpeker seg som et usikkerhetsmoment hos ungdommene er imidlertid avslutning av tiltaket og tilbudet om ettervern, som vi skal gå nærmere inn på i kapittel 5.1. I kapittel 5.2 skal vi se nærmere på ungdomsgruppa og endringer, noe de ansatte selv uttrykker at har vært en utfordring. Fra samarbeidspartneres side er det som nevnt få forslag til endringer, men vi finner at det er forbedringspotensial i samhandlingen mellom Sommerprosjektet og forvaltning, og i overgangene mellom ulike tiltak/instanser. Det har også vært noen utfordringer knyttet til dokumentasjon og tilbakemeldinger mellom Sommerprosjektet og forvaltningen i barnevernet, noe som drøftes nærmere i kapittel 5.3. Det presiseres imidlertid fra samarbeidspartnere at de er veldig fornøyde med prosjektet, og at *utfordringene vi snakker om er unntaket*. I kapittel 6.4 skal vi se nærmere på de ytre rammene for sommerprosjektets arbeid.

5.1 Avslutning av tiltaket og ettervern

Noe av utfordringen når man bygger tette relasjoner innenfor barnevern/sosialt arbeid er at denne relasjonen en gang skal avsluttes. Flere av ungdommene snakket om at det å miste relasjonen til de ansatte er *trist og rart*, også i de tilfellene de egentlig ikke har behov for oppfølging lenger. En av ungdommene sa blant annet:

Det eneste som er negativt når det kommer til Sommerprosjektet er at jeg har mista kontakten med dem tenkte jeg å si. Jeg har ikke noe spesielt med dem å gjøre lenger.

Begynner vel å bli for gammel da. Det er det eneste negative. Hadde det vært opp til meg hadde jeg villet ha noe med dem å gjøre resten av livet mitt tror jeg (Informant 18, jente 19 år).

Selv om tiltaket avsluttes opplever imidlertid ikke alle at det er et endelig brudd i relasjonen med de ansatte. Noen av ungdommene holder fortsatt kontakten, og flere sier at de vet at de kan ta kontakt dersom de vil. Flere av ungdommene beskriver at det at de ansatte i Sommerprosjektet kjenner dem igjen i lang tid etterpå og snakker med dem når de møter dem, betyr mye:

Sånn som jeg da, jeg har ikke hatt.. det er sikkert tre-fire år siden jeg var mye med Sommerprosjektet, men det er fremdeles sånn i dag at hvis det er noe så kan jeg ringe dem, liksom. Ikke at jeg har gjort det, men de sier det til meg hvis jeg møter de, "det er bare å ringe hvis det er noe". Hvis jeg møter de tilfeldigvis på gata eller hvis jeg er på jobb eller noe sånn, så snakker jeg med dem (...) de har alltid stilt opp, og de gjør det enda. Selv om de ikke trenger å gjøre det, de kunne bare ha oversett meg på gata. De husker hva jeg heter, de husker hvor jeg bor, de husker alt. Og hvor mange ungdommer har de ikke da? Det betyr så mye hvor mye de faktisk legger i det, at en person kan navnet og alt om deg (Ungdom i gruppeintervju).

For noen blir imidlertid avslutningen av tiltaket utydelig, og når det gjelder begrunnelse for avslutning av tiltaket er det til dels stor forvirring blant ungdommene. Noen mener det ikke er mulig å ha tiltaket lengre enn frem til 18 år og noen mener de må ta urinprøver om de skal være med etter de er 18 år. Andre igjen mener de kan ha tiltaket lengre enn til de er 18 år hvis de vil det selv, mens andre igjen hadde opplevd at de ikke fikk det selv om de ønsket å fortsette. Veldig mange av ungdommene var imidlertid enige om at de *burde* få ha tiltaket lengre enn til de var 18 år dersom de selv ville det og selv følte behov for oppfølging.

Selve avslutningen av tiltaket oppleves også ulikt blant ungdommene. Noen har visst om avslutningen lang tid i forveien og hatt en planlagt avslutning, ofte med middag ute. Andre igjen forteller at Sommerprosjektet bare plutselig sluttet å ta kontakt. Kun noen få forteller at de har vært på møter hvor avslutningen har blitt diskutert og besluttet, og det er stor forvirring knyttet til hvem som bestemmer hva når det gjelder avslutningen: er det ungdommen selv, de ansatte i Sommerprosjektet eller barnevernet (altså forvaltning)? Få av ungdommene kjenner til at det er BFT forvaltning som fatter vedtak om Sommerprosjektet, og også om avslutningen. Mange av ungdommene skulle ønske at de fikk tiltaket lengre enn de fikk, dette gjaldt spesielt de ungdommene som fikk tiltaket avsluttet når de var 18 år, men også de som hadde hatt tiltak lengre. To av ungdommene sa følgende om å ha tiltak etter fylte 18 år:

Nei assa jeg fikk høre om det gjennom Sommerprosjektet, så de begynte jo å snakke litt om det. Så de fant ut at da kunne jeg få fortsette å være her. Men det kan jo hende at jeg blir sendt over til noe sånn, jeg vet ikke hva det heter, men hvis du er litt eldre, sånn jeg egentlig skulle hatt da, sånn helse, nei, jeg vet ikke. Men jeg ønsker å fortsette her, jeg kan jo avslutte ettervernet når jeg vil men jeg synes det er greit å ha. Det er betryggende (Informant 16, jente 19 år)

De bør kanskje ha litt mer – prøve å ha litt mer kontakt med ungdommene i ettertid, tenker jeg da, at det kan være litt lurt. Og ikke bare kaste dem ut med en gang de blir 18 (Ungdom 23, jente 24 år).

Avslutning av tiltaket har også vært et tema for diskusjon mellom ansatte i Sommerprosjektet og forvaltning. Flere av informantene viser til at det er *ulik forståelse av ungdommenes behov*. Ansatte i Sommerprosjektet opplever ofte at tiltaket blir avsluttet tidligere enn de anbefaler og at ungdommene mister et tilbud som de absolutt ville hatt behov for. BFT forvaltning på sin side mener at de veldig ofte hører på Sommerprosjektet når de tar avgjørelser, og sier:

Forvaltning tar til slutt avgjørelsen, men vi hører jo veldig ofte på dem. Det er sjelden vi avslutter saker hvor Sommerprosjektet mener det er helt på trynet at ungdommen ikke skal få Sommerprosjektet lenger (Informant i BFT forvaltning)

Sommerprosjektet opplever at de i en del tilfeller blir lyttet til, men opplever samtidig et økende press på at de skal få sakene "gjennom systemet". Flere av de ansatte snakker om et større press på å "skifte listene", altså få ungdommer ut og andre ungdommer inn. Dette kobles blant annet til de økte kravene til effektivisering i barnevernet. Også en av de ansatte på BFT forvaltning snakket om at de er nødt til å prioritere:

Vi på forvaltning er opptatt av å få avsluttet noe også vi. Vi er nødt til å sitte og prioritere hva vi skal jobbe med. Og noe av utfordringen i Sommerprosjektet har vært å få avsluttet saker, her er vi ikke enige. Og det tror jeg handler om at vi ikke har fått til gode evalueringer (...) Sommerprosjektet fremstår litt som advokatene deres i møte med systemet, og jeg tenker at dette er en viktig rolle som de skal ha. Men så har Sommerprosjektet og forvaltning litt ulik forståelse innimellom. Det er noen utfordringer i forhold til samhandlinga og det å få det til å gli smidig, sånn at dette ikke blir en utfordring for ungdommene (Informant i BFT forvaltning)

Videre er en av de ansatte på BFT forvaltning opptatt av at ungdommene skal selvstendigjøres, og at de ved å bli i Sommerprosjektet for lenge utsetter selvstendigjøringsprosessen. Informanten mener ungdommen skal bli ivaretatt av andre tjenester når barnevernet mener ungdommen ikke lenger har behov for tiltak fra

dem. Av ungdommene som ble overført til andre tjenester/tiltak opplevde imidlertid de fleste at dette ikke hadde noen hensikt. Noe av dette knyttes til at de måtte bli kjent med helt nye personer som de ikke opplevde at skjønnte hvilke utfordringer de hadde. Noen opplevde positiv kontakt med voksentjenestene (NAV, boligkontoret og så videre), men de fleste beskrev dette som et vanskeligere system med klart mindre tilgjengelighet og oppfølging. Ungdommene var opptatt av at "vi er ikke voksne selv om vi er 18 år" og mente at veldig mange vil trenge tett oppfølging også etter at de er myndige.

Det har tidligere blitt påpekt i en tilsynsrapport fra Fylkesmannen i Sør- Trøndelag og i en forskningsrapport om "overgang fra barnevern til voksenliv i Trondheim" at Trondheim kommune har for dårlig rutiner på etterverns-området (Bratterud og Storhaug 2008). I følge saksbehandlerne i den nevnte studien er ofte utfordringen at ungdommene ikke ønsker etterverns-tiltak. I vår evaluering tegnes imidlertid et noe annet bilde fra både ungdommer og ansatte i Sommerprosjektet, hvor utfordringen oftere ser ut til å være at ungdommene ikke får ettervernstiltak enn at de ikke ønsker det. Det uttales også fra ansatte i BFT forvaltning at det har blitt en innstramming på ettervern og at *det skal mer til for at de får det*. Dette knyttes i stor grad til økonomi.

På dette punktet kan det se ut som verken medvirkningsperspektivet eller rettighetene til ettervern blir ivaretatt fullt ut. Mange av ungdommene har ikke fått tilbud om ettervern og har ikke visst at ettervern var en mulighet. Retningslinjene på dette området er klare og sier at alle ungdommene, i god tid før de er 18 år, skal få informasjon om muligheten for ettervern, og at saksbehandler skal diskutere med ungdommen hva han/hun ønsker (BLD 2011). Dette betyr ikke at *alle* ungdommer skal motta ettervern, men de skal informeres om muligheten. I tillegg til dette skal noen forutsetninger være oppfylt for mottakelse av ettervern: 1) De må ha mottatt bistand fra barneverntjenesten før de fyller 18 år, 2) Ungdommen må selv samtykke til ettervernstiltak og 3) Barneverntjenesten skal ha tro på at ettervern er nødvendig for ungdommen (Storø 2012). Dette betyr i praksis at barneverntjenesten kan si at de mener ungdommen ikke har behov for bistand fra barneverntjenesten, enten fordi de mener det ikke foreligger et behov eller fordi dette behovet kan dekkes av andre instanser. En slik vurdering kan likevel ikke gjøres uten å informere ungdommene om muligheten for ettervern, da ungdommen selv må få lov til å si noe om deres behov. I tillegg ble det i 2009 gjort en tilføyelse i Lov om barneverntjenester § 1-3, som understreker at det ved "opphør av tiltak ved fylte 18 år og avslag på søknad om tiltak etter fylte 18 år skal regnes som enkeltvedtak og skal begrunnes ut fra hensynet til barnets beste". Dette følges ikke i alle tilfeller opp, noe vi ser gjennom intervju med både ungdommer, ansatte i Sommerprosjektet og ansatte i BFT forvaltning. Det er også viktig å være oppmerksom på de potensielt negative konsekvensene av overføring til voksentjenestene, blant annet knyttet til brudd i etablerte relasjoner til hjelpeapparatet

og kontaktpersoner, en annen kompetanse hos voksentjenestene enn barneverntjenesten og potensielt mindre oppfølging.

Det er behov for tydeligere informasjon til ungdommene når det gjelder avslutning av tiltaket. De bør forberedes i god tid, vite begrunnelsen for avslutningen, hvem som har fattet beslutningen og eksakt dato for avslutning. Flere ungdommer setter pris på at det fra Sommerprosjektets side gis en åpning for at de kan ta kontakt ved behov, noe som knyttes til både tryggheten med å ha noen der og at ikke relasjonen nødvendigvis brytes helt. Når det gjelder ettervern er det også et behov for tydeligere informasjon til ungdommene om hvilke rettigheter de har og hvordan de kan benytte seg av disse rettighetene. En del av informasjonen som kommer frem i intervju med både ungdommer, ansatte og samarbeidspartnere gir grunnlag for å sette spørsmåltegn ved om lovverket på dette området blir fulgt.

5.2 Endringer i ungdomsgruppa og behov for endringer i tiltaket?

Ansatte i Sommerprosjektet og samarbeidspartnere opplever at ungdomsgruppa har endret seg mye siden oppstarten av prosjektet, noe som også gjør at behovene har endret seg. Felles for det de beskriver er at ungdommene er mindre synlige og vanskeligere å fange opp, at det er mer psykiatriproblematikk i gruppa og at atferdsproblematikken kommer til uttrykk på andre måter. En av de ansatte i BFT forvaltning beskrev endringene på denne måten:

Ungdomsgruppa har endret seg mye de siste årene. Vi har nesten ingen sinte ungdommer lengre, vi har de som sitter hjemme på PCen og som dropper ut av skolen. Det er ei annerledes gruppe å jobbe med, de er mindre tilgjengelige – de henger ikke i sentrum. Det er mer psykisk helse, og mye mindre meldinger på ungdom og rus enn tidligere. Når de får meldinger om ungdom og rus nå så er de som regel opp mot 18 år, som er en stor endring fra 5-6 år tilbake. Men det er jo ikke det at de ikke ruser seg, det er bare på andre arenaer (Informant i BFT forvaltning)

Når vi går mer i dybden på hva som er annerledes er likevel ikke endringene fullt så tydelige. Det beskrives at mye av den samme problematikken fortsatt er der, men at det kanskje heller handler om at det kommer til uttrykk på andre måter. Mens ungdommene i starten av prosjektet blir beskrevet å være en *trussel i bybildet og ekstroverte*, beskrives de etter hvert å være mer *innadvendte og usynlige*. De ansatte i Sommerprosjektet og samarbeidspartnere beskriver at det tidligere var mer utagering og mer aggressiv atferd. Følgende utdrag fra gruppeintervju med ansatte i Sommerprosjektet viser noe av diskusjonen rundt endringer i ungdomsgruppa:

1: Før så hadde vi de ungdommene som ble tatt i russia og som slåss og slåss og slåss 2: Ja, de er mindre ekstrovert. De gjør ikke like ille ting, de raner ikke biler liksom. Men de ruser seg jo like mye, men de blir ikke tatt 3: Men de har ikke noen annen historie enn de hadde i 2006, forskjellen er at det ikke er noen som vet om dem. De har ikke blitt tatt for å si det enkelt da. De har ikke blitt et samfunnsproblem når de ikke er tatt for å gjøre kriminelle ting. Men de har jo rusa seg, ikke sant 4: Ting har blitt annerledes ja, men ikke så annerledes. Hvis vi går inn i historia til de vi jobbet med før og de vi jobba med nå så er det ganske likt. Men de er ikke tatt...

De ansatte i Sommerprosjektet mener det er like store utfordringer knyttet til rus og rusmisbruk som det var tidligere, om ikke mer enn tidligere. Også mange av ungdommene mener det er mer rus nå enn tidligere, og at narkotikaen er "farligere" enn den var før. Ungdommene mener også at det er mye lettere å skaffe narkotika i byen enn det var tidligere. De beskriver også at det er et *tøffere miljø enn før*, og en av de som selv har solgt narkotika tidligere mener han ser en stor endring i at det nå selges til "hvem som helst". Flere av ungdommene mener også at det i dag er vanskeligere å vite hva som er i narkotikaen enn tidligere og at det er mer ukritisk bruk. Ansatte og ungdommer har en felles oppfatning om at grunnen til dette er at risikoen oppleves mindre da det ikke er så mange som blir oppdaget/tatt av politiet, og at de har blitt bedre til å skjule seg. De beskriver at ungdommene er eldre når de blir tatt første gang, men de kan da ha ruset seg i mange år. De ansatte i Sommerprosjektet ser med bekymring på at ungdommene kommer til dem mye seinere enn tidligere. De beskriver at de tidligere var mer inne i ungdomsskolen, men at de per i dag er lite på banen i ungdomsskolene og at de har lite kontakt med dem.

De ansatte i Sommerprosjektet beskriver med bakgrunn i dette at det de siste to årene har vært vanskeligere for dem å nå ungdommene enn det var tidligere. Tidligere møtte de ungdommene på avhør, de stilte opp for dem og kjørte dem hjem når alternativet var glattcella og de kunne være en støtte og en samtalepartner etter slike hendelser. Når ungdommene ikke blir tatt opplever ansatte i Sommerprosjektet at ungdommene ikke har like stort behov for Sommerprosjektet eller andre hjelpere da de opplever at de klarer seg fint, som illustrert i følgende sitat:

Jeg tenker, hvis du er 17 år og har masse penger og damer og hasj og alt går helt strålende. Skolen går kanskje ikke så jævlig bra, men ellers så er det greit og du får være i fred. Da er det jo greit da, det er ikke noe problem. Hvis du havner på cella annenhver lørdagskveld, da blir det et problem, da er det kjipt (ansatt i Sommerprosjektet)

Altså opplever de ansatte at ungdommene ikke føler behov for bistand fra hjelpeapparatet så lenge de klarer å holde seg unna problemer. Dette bekreftes også av noen av ungdommene, som beskriver at de egentlig hadde det fint i den perioden de rusa seg, men at behovet for bistand kom når de ble tatt og rusmisbruket fikk konsekvenser.

Som vi har sett tidligere i rapporten har en av de største utfordringene i arbeidet med denne gruppa vært nettopp å klare å nå inn til dem. Dersom de skal ønske bistand må hjelpeapparatet ha noe å tilby, og en av konsekvensene når ungdommene ikke blir tatt er at det er vanskelig for Sommerprosjektet å komme i en relasjon til ungdommene. En av de ansatte i Sommerprosjektet uttrykte følgende:

Også må vi jo huske på det at de ytre faktorene også har en betydning. Før så var forebyggende, eller politiet mer ute, de tok ungdommene og de arrestert dem. Nå blir dem jo ikke arrestert, men historiene tilsier jo at de driver med mye av det samme. Jeg tror det er veldig naivt og tro at de ikke gjør det, men de vil jo ikke bli tatt, og da er jo nytteverdien i den virksomheten de driver så stor at vi blir jo bare et forstyrrende element i deres liv, derfor så holder de jo også oss kanskje litt på avstand. For de får jo lov til å holde på i fred. Så jeg tenker at hvis for eksempel fire av de guttene som vi har i dag hadde blitt tatt på samme måte som de vi jobba med før, så villa vi hatt en større nytteverdi for dem, for situasjonen deres e ikke så ulik (Ansatt i Sommerprosjektet)

Det er ikke mulig gjennom en evaluering som denne å gi et entydig svar på om ungdomsgruppa har endret seg eller ikke, men informasjon fra både ansatte og ungdommer indikerer at det er lite som tyder på at ungdomsgruppa er veldig annerledes enn tidligere når det gjelder rusmisbruk. Videre peker signalene fra både ansatte og ungdommer i retning av at ungdommene er bedre til å "gjemme seg", er vanskeligere å nå og også vanskeligere å få en relasjon til. Rusmisbruket skjer *på andre arenaer* enn tidligere, og når ungdommene ikke blir tatt så får ikke rusmisbruket like store konsekvenser. Dette er forhold som blant annet kan kobles til de ytre rammene for Sommerprosjektets arbeid og til samarbeidet mellom de ulike instansene som jobber med denne gruppa. Endringene ser altså ikke ut til å handle bare om endringene i ungdomsgruppa, men også ytre påvirkning som av ansatte og samarbeidspartnere knyttet til mindre tid og ressurser i Sommerprosjektet, mindre synlig politi i gatene og at BFT forvaltning har hevet terskelen for når de griper inn, som igjen fører til at de kommer seinere inn i sakene. Noe knyttet også til at det er mindre samarbeid mellom de ulike instansene nå enn tidligere.

5.3 Samarbeid

Vi har tidligere i rapporten referert til tverretatlig samarbeid som en av de viktige suksessfaktorene i Sommerprosjektet. Sommerprosjektet har i stor grad lyktes med dette, spesielt i samarbeidet med politiet og barnevernvakta. Det ser imidlertid ut til at samarbeidet mellom Sommerprosjektet og andre instanser ble redusert på et tidspunkt i prosjektet. Det var i starten månedlige møter hvor de utvekslet informasjon og oppdaterte hverandre på ungdomsgjengen og ungdomsmiljøet, hvem de burde være oppmerksomme på og så videre. Disse møtene ble i følge en av de ansatte i Sommerprosjektet avsluttet med bakgrunn i at det var mindre *bevegelse i ungdomsgruppa*. Tidlig i prosjektet skjedde det noe hver uke og det var behov for møter for å oppdatere seg, men når ungdommene ble mindre "synlige" opplevde man at de faste møtene ikke lenger var nødvendig.

I tillegg var det også mer "uformell" kontakt tidligere og Sommerprosjektet var eksempelvis oftere innom på politistasjonen, og politiet stakk oftere innom hos Sommerprosjektet. En av de ansatte sa i den forbindelse:

Vi hadde en periode hvor alle jobba sammen, hvor vi var mer en selv om vi var ulike tjenester. Nå har det gått litt tilbake igjen til mer sektorinndeling (Ansatt i Sommerprosjektet)

Det er spesielt samarbeidet mellom Sommerprosjektet og politiet som har avtatt, noe som gjør at ansatte i Sommerprosjektet føler at de har mindre oversikt over ungdommene, får seinere beskjed om det skjer noe og at de ikke klarer å være like "på" med en gang noe har skjedd.

Når det gjelder samarbeidet mellom Sommerprosjektet og BFT forvaltning fremkommer det også noen utfordringer, spesielt knyttet til at ansatte i Sommerprosjektet og ansatte i BFT forvaltning kan ha ulike vurderinger knyttet til ungdommers behov. Dette gjelder spesielt ved vurderinger av hvorvidt tiltak skal avsluttes eller ikke, men også vurderinger som gjøres underveis i tiltaket. En av de ansatte i BFT forvaltning sa i den forbindelse:

Vi har hatt noen utfordringer knytta til vurderinger innimellom. Det har vært knytta til ungdommer som Sommerprosjektet mener det har vært så stor bekymring rundt at Sommerprosjektet mener de bør plasseres. Så vi har hatt saker hvor Sommerprosjektet og vi har vurdert det ulikt. Sommerprosjektet har gitt uttrykk for at de ikke klarer å bistå godt nok og gi de det de har hatt behov for, og vi har vært uenig i plasseringen. Det er noen ganger litt faglig kollisjonskurs i forhold til vurderingene våre i enkeltsaker. Vi har også opplevd at Sommerprosjektet trekker

seg ut fordi de mener at det ikke er forsvarlig. Her er det igjen viktig med god dokumentasjon – også ved eventuell tvangsplassering (Informant i BFT forvaltning)

En av utfordringene som løftes frem av de ansatte i BFT forvaltning er lite/manglende dokumentasjon fra Sommerprosjektet. Ifølge flere av samarbeidspartnerne har de blitt flinkere på å dokumentere de siste årene, og sommerprosjektet skriver nå både avslutnings- og evalueringsrapporter. En av informantene på BFT forvaltning mener det har blitt veldig mye bedre, men har hørt at noen av saksbehandlerne fortsatt synes dokumentasjonen er mangelfull. En av de ansatte i BFT forvaltning sa:

Det har vært en litt sånn holdning at "vi som jobber i Sommerprosjektet, vi skal jobbe direkte opp mot ungdommene og vi skal skrive mindre". Og de skal selvfølgelig jobbe direkte med ungdommene, men de må også dokumentere hva de gjør på en bestilling/et vedtak. Men også for deres eksistens er det viktig at de dokumenterer hva de gjør (...) Vi skal ikke ha lange avhandlinger om hva de gjør, men vi er avhengig av å få dokumentasjon på hva de gjør

Når Sommerprosjektet er de som har tette kontakt med ungdommene mens BFT forvaltning er de som fatter vedtak, kan dette føre til at noe informasjon glipper, noe vi også ser i intervjuene med ungdommene. Dette fører blant annet til manglende konkret informasjon om avslutninger/overganger, som igjen fører til forvirring blant ungdommer som lurer på om de fortsatt har tiltaket. Som vist til tidligere i rapporten fremstår ansatte i Sommerprosjektet ofte som ungdommenes "advokater" i møte med hjelpeapparatet. Dette betyr at de i stor grad snakker ungdommenes sak, altså at de legger frem deres syn på saken. Det er ikke unaturlig at dette i noen tilfeller kan komme i konflikt med å gjøre vurderinger sammen med forvaltning.

Vi vet fra annen forskning at samarbeid på tvers av instanser og enheter er ofte en utfordring (Paulsen mfl 2011, Haugen mfl 2012). Både ansatte og samarbeidspartnere beskriver at det å kjenne hverandre og ha jevnlig kontakt er viktige suksessfaktorer i arbeidet med ungdom, og at når den uformelle kontakten forsvinner så "glemmer" man hverandre litt og det blir ikke god nok informasjonsflyt. Det er viktig at det jobbes for at det tidligere tette samarbeidet gjenopprettes slik at man kan fange opp ungdommer, dra veksler på hverandres kunnskap og kompetanse og bidra til å gi ungdommene gis god helhetlig oppfølging.

6. Oppsummering og veien videre

Evaluering av Sommerprosjektet viser tydelig at ungdommene har en positiv opplevelse av møtet med Sommerprosjektet. De føler at de blir møtt med respekt, at de blir tatt vare på og blir møtt med omsorg, samtidig som de blir møtt med forventninger. For noen av ungdommene har Sommerprosjektet vært et positivt avbrekk i hverdagen, og for mange av ungdommene har treffpunktene med Sommerprosjektet gitt mulighet og tid til refleksjon og nye tanker, noe som har ført til utvikling i positiv retning. Flere av ungdommene mener at de uten hjelp fra Sommerprosjektet ikke hadde *vært der de er i dag* og at Sommerprosjektet har vært nødvendig for at de skulle komme seg ut av rusmisbruk og kriminalitet.

Vi har gjennom rapporten sett at det er mange suksessfaktorer, som handler om både metoder, tilnærminger, ideologi og de ansattes kompetanse og personlige engasjement. Mye av suksessen ser ut til å ligge i den *samlede* tilnærmingen og kompetansen som ligger i tiltaket, og muligheten for et skreddersydd opplegg til hver enkelt ungdom. Ved å stille spørsmål om ungdommens ønsker, tanker og mål blir tiltaket tilpasset ungdommens behov og ungdommene føler en større forpliktelse til å følge opp. Mye av suksessen ligger også i relasjonene, og den gode relasjonen mellom ansatte og ungdommer er en viktig forutsetning for at de andre elementene i tiltaket skal ha en effekt. Relasjonsarbeidet handler blant annet om å vise respekt, være i dialog, skape tillit og å være tilgjengelig. Dette er prosesser som krever at ansatte er tett på over tid. Suksessen ligger også i voksne "stayers" som er der for ungdommene, som har tro på ungdommene og som bryr seg.

Sommerprosjektet har nå gått over i en ny fase hvor det ikke lenger skal være et prosjekt, men bli en integrert del av tilbudet i Uteseksjonen. I den forbindelse er det viktig at det legges en strategi for hvordan suksessfaktorene fra Sommerprosjektet skal bringes med i det videre arbeidet, da dette er et tiltak som har fungert. Det å gå fra prosjekt til varig tiltak kan være positivt, da det gir signaler om en anerkjennelse av at dette er et felt hvor det er behov for kontinuerlig innsats. Det kan imidlertid også by på nye utfordringer, da man i en prosjektperiode ofte har mulighet til å jobbe mer konsentrert og fokusert. Når prosjektet blir en del av den "daglige driften" kan noe av fokuset mistes, da andre arbeidsoppgaver også skal ivaretas. Å bli en integrert del av Uteseksjonen betyr at det blir flere ansatte som skal jobbe med disse metodene og at det blir flere ungdommer å jobbe med. Økning i antall ungdommer, og mer jobbing en-til-en (altså ikke mot grupper) enn tidligere kan føre til mindre tid til hver enkelt ungdom. Dersom trykket på tjenesten blir for stort er det fare for at man vil miste effektene av tilgjengeligheten og den tette relasjonen. Mye av suksessen ligger i relasjonsarbeidet, som krever at man er tett på og tilgjengelig, og dette krever *tid*.

Gjennom evalueringen har vi sett tydelig at de ansattes engasjement og personlighet er en suksessfaktor. I tillegg til personlige egenskaper og genuin interesse hos de ansatte, er det også en viktig faktor at de ansatte har fått mulighet til å jobbe på den måten som de har gjort. I det videre arbeidet er det derfor viktig at de ansatte fortsatt gis mulighet å tenke kreativt, være løsningsorienterte, at de gis mulighet til jevnlig veiledning og faglige diskusjoner og at de gis fleksibilitet til å jobbe i tett relasjon til ungdommene. Det er viktig at det fokuseres på fortsatt trivsel blant ansatte og at man også fremover har fokus på faglig og personlig kompetanse i rekrutteringen av ansatte. Det er også viktig å ha fokus på den felles faglige kompetansen og at de ansatte utfyller hverandre. Det å jobbe med ungdom krever god kompetanse på mange områder, og det er en viktig faktor at dette arbeidet er byomfattende. På denne måten kan man bedre utnytte den samlede kompetansen og de ansatte får et større faglig miljø.

Som en del av utviklingsarbeidet i Uteseksjonen bør det fokuseres på å få et tettere samarbeid mellom instansene som jobber med ungdom. Samarbeid er en av suksessfaktorene i Sommerprosjektet, men samtidig en av utfordringene. Utfordringene gjelder spesielt samarbeidet mellom Uteseksjonen og BFT Forvaltning, hvor vi blant annet ser at det er utfordringer knyttet til avslutning av tiltaket. Det er også et stort forbedringspotensial når det gjelder ettervern og ungdommenes medvirkning. Det bør også fokuseres på å styrke samarbeidet med politiet, og det bør settes fokus på årsaker til at ungdommer *ikke blir tatt* selv om både ungdommer og ansatte mener at rus i ungdomsmiljøet er en like stor utfordring som tidligere.

I det videre arbeidet anbefales det at tilnærmingen, ideologien og arbeidsmetodene fra Sommerprosjektet i all hovedsak videreføres. Evalueringen viser tydelig at Sommerprosjektet er et godt tiltak for ungdom, noe som gjør dette til et viktig satsningsområde. Det finnes likevel forbedringspotensial, og det anbefales at det jobbes videre med punktene som er påpekt i kapittel 5 av rapporten. Det anbefales også at det tas en grundig diskusjon og gjennomgang av hva som skal til av rammer og strukturer for at man skal lykkes i å videreføre elementene fra Sommerprosjektet i Uteseksjonens arbeid.

Referanser

Aamodt, L. G. (2001). *Den gode relasjonen- støtte, omsorg eller anerkjennelse?* Gyldendal Norsk Forlag, Oslo.

Alanen, L. (1992). *Modern childhood? Exploring the 'child question' in sociology*, Institute for Educational research, Publication Series A, Research Reports 50, Jyväskylä.

Andenæs, A. (1996). *Foreldre og barn i forandring*, Oslo: Pedagogisk Forum.

Askheim, O. P. (2003). *Fra normalisering til empowerment. Ideologier og praksis i arbeid med funksjonshemmede*. Gyldendal Norsk Forlag AS.

Backe-Hansen, E. (2009.) *Barn*. [Online] tilgjengelig fra: <http://etikkom.no/FBIB/Temaer/Forskningpa-bestemte-grupper/Barn/> [lastet ned 22.05.09]

Bakketeig, E. og Bergan, T.L. (2013). Om ungdoms medvirkning ved plassering i fosterhjem. I Backe-Hansen, E., Havik, T. og Grønningsæter, A.B. (red.), *Fosterhjem for barns behov. Rapport fra et fireårig forskningsprogram* (Vol. 16/13, s. 85-107).

Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet (2011). *Rundskriv om tiltak etter barnevernloven for ungdom fylt 18 år*. [Online] tilgjengelig fra: http://www.regjeringen.no/upload/BLD/Rundskriv/2011/rundskriv_tiltak_barneverns_loven.pdf

Berg, B. (2005). *En stein i elva. Evaluering av et kvalifiseringsprosjekt for ungdom med minoritetsbakgrunn*. SINTEF, Trondheim.

Berg, B. (2010). *Eksilets stoppesteder. Fra flukt og asyl til integrering og transnasjonale liv*. Doktoravhandling ved NTNU 2010:12, Trondheim.

Berg, B., Molden, T.H. og Skjefstad, N. (2008). *"Godtatt som du er". Evaluering av tilbudet til deltakere ved Stavne Gård KF*. NTNU Samfunnsforskning, Trondheim.

Bernard, B. (2006). Using strength-Based Practice to tap the Resilience of Families. I Saleebey, D. (Ed.): *Strenghts Perspective in Social Work Practice* (s. 197-220). Boston: Allyn & Bacon.

Bratterud, Å. Og Storhaug, A. S. (2008). *Overgang fra barnevern til voksenliv Trondheim*. NTNU Samfunnsforskning, Trondheim.

Bronfenbrenner, U. (1979). *The ecology of human development. Experiments by natura and design*. Harvard University Press, Cambridge.

Corsaro, W.A. (1997). *The sociology of childhood*. London: Pine Forge Press.

Creswell, J. (2007). *Qualitative inquiry & research design- choosing among five approaches*. 2. Utgave. SAGE Publications.

Currie, E. (2005). *The road to whatever: middle-class culture and the crisis of adolescence*. New York: Metropolitan Books.

Duun, D. M., Culhane, S. og Taussig, H. N. (2010). Children`s appraisal of their experiences in out-of-home care. *Children and Youth services review* 32 (10), s. 1324-1330.

Forskningsetiske komiteer (2006). *Forskningsetiske retningslinjer for samfunnsvitenskap, humaniora, juss og teologi*. Oslo: NESH.

Fyrand, L. (1994). *Sosialt nettverk. Teori og praksis*. Tano forlag.

Grønmo, S. (2004). *Samfunnsvitenskaplige metoder*. Bergen: Fagbokforlaget.

Haugen, G. M. D. (2007). *Divorce and Post-divorce Family Practice: The Perspective of Children and Young People*. Doctoral theses at NTNU 2007:58

Haugen, G. M. D., Paulsen, V. og Berg, B. (2012). *Foreldre og barns erfaringer i møte med barneverntjenesten i Trondheim kommune*. NTNU Samfunnsforskning, Trondheim.

Henriksen, J. O. (2006). *Nærhet og distanse: grunnlag, verdier og etiske teorier i arbeid med mennesker*. 3. utg. Oslo: Gyldendal akademisk.

Horverak, S., Omre, C. og Schjeldrup, L. (2002). *Familierådslag. Demokrati og beslutninger i norsk barnevern*. Fagbokforlaget, Bergen.

Juul, R. (2010). *Barnevernets undersøkelser av bekymringsmeldinger. Diskursive praksisformer og barneperspektiver i den kommunale barneverntjeneste, og konsekvenser i forhold til barn*. Doktorgradsavhandling, NTNU.

Kavli, F. (2006). *Eksternaliserende samtaler- et narrativt perspektiv i undersøkelsessaker i barnevernet*. Nordiska högskolan för folkhälsovetenskap, Master of Public Health.

King, N. og Horrocks, C. (2010). *Interviews in qualitative research*. London: Sage.

Kristofersen, L. og B. Clausen (2008). *Barnevern og sosialhjelp*. Oslo: NOVA.

- Kvale, S. (2001). *Det kvalitative forskningsintervju*. Oslo: Gyldendal.
- Kvello, Ø. (2010). *Barn i risiko*. Oslo: Gyldendal.
- Langballe, Å., K. Gamst og M. Jacobsen (2010). *Den vanskelige samtalen: barneperspektiv på barnevernarbeid: kunnskapsbasert praksis og handlingskompetanse*. Oslo: Nasjonalt kunnskapssenter om vold og traumatisk stress.
- Liamputtong, P. (2011). *Focus group methodology: principles and practice*. London: Sage.
- Lie, G. og Granby, I. (2011). *Mennesket bak rusen: om Selbukollektivets historie, ungdommenes utviklingsprosess og betydningen av anerkjennelse*. Bergen: Fagbokforlaget.
- Lloyd-Evans, S. (2006). Focus groups. In D. Vandana & R.B. Potter (Eds.), *Doing development research* (s. 153-163). London: Sage.
- Malterud, K. (2003). *Kvalitative metoder i medisinsk forskning: en innføring*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Martinsen, E. og Skjefstad, N. (2010).
- Mason, J. (2005). *Qualitative Researching*. London: Sage.
- Miles, A.B. and A.M. Huberman (1994). *Qualitative Data Analysis*. London: Sage Publications.
- Molden, T. H. og Elvegård, K. (2010). *Endelig rusfri? Evaluering av langtidseffekter for deltakere i rusrehabiliteringstiltaket ved Modulen i Trondheim fengsel*. NTNU Samfunnsforskning, Trondheim.
- Montgomery, H., Burr, R. & Woodhead, M. (2003). *Changing childhoods: local and global*. Milton Keynes: Wiley.
- Morrow, V. (1996). *Understanding Families: Children's Perspectives*. London: National Children's Bureau Enterprises Ltd.
- Patton, M. Q. (1990). *Qualitative Evaluation and Research Methods* (2nd ed.). Newburg Park, CA.: Sage.
- Paulsen, V., Haugen, G.M.D, Elvegård, K., Wendelborg, C. og Berg, B. (2011). *Æresrelatert ekstrem kontroll- dilemmaer og utfordringer*. NTNU Samfunnsforskning, Trondheim.

Redmond, M. (2004). *The Goodness Within. Reaching Out to Troubled Teens with Love and Compassion*. Paulist Press, New York/ Mahwah, N.J.

Risjord, M.W., Dunbar, S. B. og Moloney, M.F. (2002). A new foundation of methodological triangulation. *Journal of Nursing Scholarship*, (34) : 269-272.

Rubington, E. og Weinberg, M. S. (2003). *The study of social problems*. Oxford University Press, New York.

Røkenes, O. H. og Hanssen, P. H. (2002). *Bære eller breste? Kommunikasjon i relasjon i arbeid med mennesker*. Fagbokforlaget, Bergen.

Sagatun, S. (2005). *Vanlig og uvanlig: miljøarbeid hjemme med 14- 18 åringer*. Vol. 2005:220. NTNU, Trondheim.

Seim, S. og Slettebø, T. (2011). Collective Participation in Child Protection Services: partnership or tokenism? *European Journal of Social Work*. 14 (4), p. 497- 512.

Slettebø, T. (2002). Empowerment som tilnærming i sosialt arbeid. *Nordisk sosialt arbeid* nr. 2.

Slettebø, T. (2008). *Foreldres medbestemmelse i barnevernet*. Doktorgradsavhandling, NTNU.

Stepney, P. (2006). The paradox of reshaping social work as though love in the Nordic welfare states. *Nordisk sosialt arbeid* 04. S. 293-305.

Storø, J. (2012). *Ettervern og overgang for ungdom i barnevernet*. Oslo: Universitetsforlaget.

Strandbu, B. (2010). Barnets deltakelse og barnets beste i barnevernet i Kjørhold, A. T. (red.), *Barn som samfunnsborgere- til barnets beste?* Universitetsforlaget, Oslo.

Thrana, H.M. (2008). *Vil jeg bestemme? Om barn og ungdoms medvirkning*. Gyldendal akademisk, Oslo.

Thrana, H.M. (2013). Kjærlighet- en kjernekompetanse i profesjonelt barnevernsarbeid? *Tidsskriftet Norges barnevern*, 1/2013 s. 5-14.

Thrana, H.M. (2014). *Kjærlighet- en anerkjennelsesrelasjon i arbeid med utsatt ungdom*. Fontene Forskning nr 01/14 s. 4-17.

Vis og Thomas (2009). Beyond talking- children`s participation in Norwegian care and Protection cases. *European Journal of Social Work*. 12 (2).

White, M. (2007). *Maps of narrative practice*. New York: Norton.

Østerberg, D. (1995). *Handling og samfunn. Sosiologisk teori i utvalg*. Oslo: Pax forlag A.S.

Øverlien, C. (2012). *Vold i hjemmet- barns strategier*. Universitetsforlaget, Oslo.